

HASSELT
HEEFT
HET.

MIRAKELS EN SPEKTAKELS

SECUNDAIR ONDERWIJS

VOORWOORD

Beste leerkracht

De Hasseltse zevenjaarlijkse Virga Jessefeesten zijn al sinds 1682 een traditie. Ze verenigt vele mensen en lokt vele toeschouwers. De traditie heeft een religieus christelijke oorsprong, maar heeft ook een onmiskenbare culturele erfgoedwaarde. Bijvoorbeeld de erwtensoepbedeling door de Langeman en de versiering van de stad door de “rotten”. Deze eeuwenoude feesten zorgden voor een brede waaier aan erfgoedstukken: het beeld van de Virga Jesse, het beeld van de Langeman, de vele foto's en prenten, de kledingstukken voor het Virga Jessebeeld, de wagens, ...

De Vlaamse Gemeenschap erkende de waarde van dit culturele erfgoed in juni 2009 door ze toe te voegen aan de Vlaamse lijst van het immaterieel erfgoed. Dit is de eerste stap naar de erkenning door UNESCO als werelderfgoed.

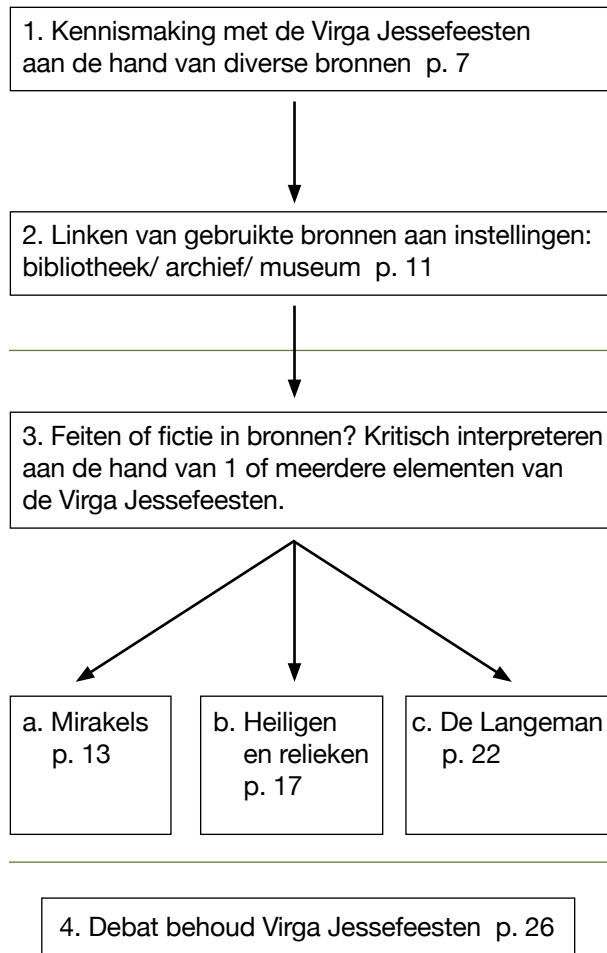
Met dit lespakket willen we kinderen en jongeren laten kennismaken met de kern van een traditie: het doorgeven en bewaren. De Virga Jessefeesten zijn een aangrijpingspunt om die elementen te verkennen. Kinderen en jongeren kunnen daardoor aansluiting vinden bij een eeuwen-oude Hasseltse traditie.

Wij wensen je veel inspiratie bij het doornemen van dit lespakket.

INHOUDSTAFEL

- Een dialoog tussen het onderwijs en het erfgoedveld p. 4
- Lessuggesties p. 5

Lessen 1 en 2 hebben dezelfde kern en moeten behandeld worden. Les 4 sluit hierop aan.

De lessen 3a, 3b en 3c vertrekken telkens vanuit elementen uit de traditie van de Virga Jessefeesten. Deze lessen vormen elk op zich een geheel en kunnen dus apart of in combinatie behandeld worden na lessen 1 en 2.

In deze lessen worden thema's, vaardigheden en attitudes aangereikt die een meerwaarde zijn voor les 4.

De leerlingen krijgen volgende vaardigheden en attitudes aangereikt in de lessenreeks:

- Kritisch bronnen bevragen, vergelijken en interpreteren
- Bereid zijn waarden en normen uit het verleden historisch te benaderen
- Mening formuleren
- Standpunt beargumenteren
- Openstellen voor andere meningen en tradities
- Inleven in andere meningen en tradities
- Herkennen en kunnen verwoorden van gebruiken in de persoonlijke of familiale leefwereld
- Medeleerlingen beoordelen op hun argumentatie

De leerlingen maken volgend bewustwordingsproces door:

- in lessen 1 en 2 leren ze waarden en tradities kennen aan de hand van bronnen
- in lessen 3a, 3b en 3c leggen ze de link tussen deze waarden en tradities en hun eigen leefwereld of mening
- in les 4 leren ze belangstelling te tonen en open te staan voor de waarden, tradities en meningen van anderen

- Bronnen voor leerkrachten p. 29
- Bronnen voor leerlingen p. 35
- Bibliografie p. 72
- Colofon p. 74
- DVD
  - *Het mirakel van de schaliedekker* [filmpje]
  - *De schedels van Herkenrode* [filmpje]
  - Interview met Frieda Sorber voor Radio 2 [luisterfragment]
  - Interview met Michel Ilsen voor Erfgoedcel Hasselt [luisterfragment]

EEN DIALOOG TUSSEN HET ONDERWIJS EN HET ERFGOEDVELD

De noodzaak van samenwerking

In 2007 verscheen het onderzoek dat professor Schrammen en Sigrid van der Auwera voerden rond erfgoededucatie. Uit het onderzoek blijkt de noodzaak van een samenwerking tussen erfgoedsector en het onderwijs, om op een zinvolle manier te werken rond erfgoededucatie. In de doelstellingen stond onder meer geformuleerd:

- de overheid moet de coördinatie en het overleg tussen onderwijs en erfgoedsector bevorderen
- het zich openstellen van scholen voor overleg en coördinatie rond erfgoed en het zoeken naar partners op het terrein

In het rapport werden ook enkele aanbevelingen gedaan om de doelstellingen te realiseren:

- de erfgoedsector voorziet best in flexibele en gedifferentieerde pakketten voor de verschillende doelgroepen, liefst ook digitale pakketten en doet hiervoor beroep op didactische competenties in of buiten huis (lerarenopleidingen)
- lerarenopleidingen dienen voor studenten meer mogelijkheden te creëren door een vakoverschrijdende module aan te bieden, stages te lopen in de sector en samen met de sector activiteiten op te zetten
- de erfgoedsector moet naar buiten treden en een communicatief offensief lanceren over aanbod en mogelijkheden

Vanuit die optiek heeft het departement lerarenopleiding van de Xios Hogeschool de keuzemodule “erfgoededucatie” in het curriculum opgenomen. Een nauwe samenwerking met de Hasseltse erfgoedcel was hiervan een logisch gevolg. Een eerste gezamenlijk project resulteerde in lesbrieven basis- en secundair onderwijs rond de figuur van Hendrik van Veldeke (2007). “Water in Hasselt” werd een tweede lokaal erfgoedthema (2008). De voorliggende lesmap rond de Virga Jessefeesten vormt de recentste, maar niet de laatste samenwerking rond erfgoededucatie.

De Erfgoedcel Hasselt, die werkt met middelen van de Vlaamse Gemeenschap, ziet bij haar taak om te sensibiliseren rond erfgoed een belangrijke rol weggelegd voor erfgoededucatie. Aangezien zij ook samenwerkingsverbanden moet stimuleren, is de samenwerking met het onderwijs van groot belang. Concreet vult ze de sensibilisering van het onderwijsveld/leerlingen als volgt in: de erfgoedcel wil het onderwijsveld/leerlingen laten kennismaken met:

- erfgoed als begrip
- de taken van de erfgoedsector en de actoren
- concrete thema's (lokaal erfgoed), die een aanleiding vormen om het over het erfgoedbegrip te hebben.

Samenwerken met een departement lerarenopleiding is dan ook heel belangrijk, omdat er kennis, vaardigheden en attitudes worden aangereikt aan docenten, studenten, toekomstige leerkrachten én toekomstige leerlingen.

Bestaand raakvlak

Tijdens de samenwerking kwamen de XIOS Hogeschool en de Erfgoedcel Hasselt tot de conclusie, dat die samenwerkingsverbanden een logisch gevolg zijn van gelijklopende doelstellingen rond historisch besef en respect voor de omgeving. Meer nog, ze zijn ervan overtuigd dat er op dit moment in heel wat scholen al aan erfgoed gewerkt wordt, zij het niet onder die noemer.

Uit de doelstellingen van het onderzoek uit 2007 blijkt al in welke mate er raakvlakken tussen onderwijs en erfgoedveld bestaan:

- leraren meer bewust maken dat erfgoededucatie geen extra is maar onder de noemer van de eindtermen valt
- gelinkte ontwikkelingsdoelen en eindtermen meer verduidelijken: bewustwording van de leraar als cultuurparticipatant

De benadering van erfgoed en de pragmatische invulling van erfgoededucatie, die in dit samenwerkingsverband gehanteerd werden, tonen hoe makkelijk de doelstellingen van onderwijs en erfgoed aansluiting vinden.

Erfgoed

Onder erfgoed verstaan we alle materiële en immateriële uitingen en sporen van menselijke handelingen uit het verleden en het heden, waaraan we als individu of als samenleving in het heden bewust of onbewust een waarde hechten en die we bewaren voor de toekomst.

Erfgoededucatie

Erfgoededucatie is elke vorm van onderwijs die uitgaat van “sporen in het heden uit het verleden” en die deze inbedt in een context die op kennis berust en/of een ervaring kan teweegbrengen die naar het verleden verwijst, met andere woorden een erfgoedervaring.

Erfgoededucatie heeft tot doel studenten door onderzoek en door confrontatie met authentiek materiaal te laten ervaren hoe de wereld voortdurend verandert en hoe elk erfgoedspoor een eigen ‘geschiedenis’ kent. Op die manier draagt erfgoededucatie bij tot een historisch besef en tot een leren waarderen van wat waardevol is.

De studenten lerarenopleiding werden gestimuleerd om op een gestructureerde manier achtergrondinformatie over het thema te verzamelen, te bevragen, te argumenteren en te rapporteren. Met deze opdracht leren ze één van de belangrijkste methodieken uit het erfgoedwerkveld: op onderzoek gaan en bronnen interpreteren. Ze zijn zich bewust van wie er met erfgoed bezig is, wat er gebeurt binnen het erfgoedveld. Zo werd gebouwd aan de competentie “de student als cultuurparticipant”.

De kennismaking met erfgoed als begrip en als methodiek, kan natuurlijk het gemakkelijkste gebeuren aan de hand van een concreet thema. Lokaal erfgoed wordt dan de aanleiding om specifieke vaardigheden en attitudes er eens uit te lichten en er aandacht aan te besteden. Het voordeel van een lokaal uitgangspunt is dat er meer kans is dat het aansluit bij de actualiteit en misschien wel bij de leefwereld van de leerlingen. Ook voor leerkrachten die een projectweek tot de mogelijkheden zien, is lokaal erfgoed een mooie invalshoek.

Tot besluit

De kennismaking met het begrip en de waarde van erfgoed, en de methodieken die gangbaar zijn in de erfgoedsector, zijn dus sterk gelijklopend met de attitudes en vaardigheden die in het onderwijs als doelstelling gelden.

Erfgoed kan in iedere context en dus in iedere les gebruikt worden. In ruime zin omvat erfgoededucatie immers elke vorm van educatie die erfgoed als doel of als middel inzet. Belangrijk is dat verschillende erfgoeddomeinen in hun alledaagse jasje gezien worden.

Door leerlingen in contact te brengen met cultureel erfgoed bevorderen we het respect voor de omgeving én het historisch besef en daarmee het draagvlak voor cultuurbehoud.

Les

suggesties

LES 1 - VIRGA JESSEFEESTEN: EEN HISTORISCH ONDERZOEK (1U.)

Kern van de lessen 1 en 2

Kritische bestudering van bronnen om te verwoorden wat de Virga Jessefeesten juist zijn. De Virga Jessefeesten zijn een culturele traditie. Tradities zijn immaterieel erfgoed. Over de traditie bestaan verschillende types bronnen. Dat geldt voor veel culturele tradities. Het feit dat bronnen verzameld en bewaard worden, toont aan dat er waarde gehecht wordt aan die tradities. Bronnen helpen om latere generaties een beeld te geven van een culturele traditie. Het kritisch benaderen van de verschillende types bronnen laat toe om een genuanceerd beeld te geven van een culturele traditie.

Situering

Als leerlingen informatie over de Virga Jessefeesten willen opzoeken dan zullen ze zeker en vast googlen. Dat kan en mag als leerlingen maar beseffen dat niet alle informatie die ze zullen vinden correct is. Het is daarom zeer belangrijk dat we leerlingen een kritische houding leren aannemen. Daarenboven kan niet alle info gegoogled worden. Nog niet alle bronnen staan op internet. Het is nog steeds zinvol dat leerlingen kennis maken met bibliotheken, archieven en musea en de functies van deze instellingen kennen.

Eindtermen

Vakgebonden eindtermen

Geschiedenis

3, 4, 7, 13, 14, 15, 17, 18, 19, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29

Vakoverschrijdende eindtermen

Leren leren: 1, 2, 3, 4, 5

Muzisch-creatieve vorming: 1, 2

Sociale vaardigheden: 12, 13

Leerdoelen

De leerlingen

- kunnen de Virga Jessefeesten situeren in tijd en ruimte.
- kunnen verwoorden wat de Virga Jessefeesten zijn en wat ze betekenen voor Hasselt nu en in het verleden.
- kunnen verschillende soorten bronnen opnoemen.
- kunnen bronnen rubriceren in geschreven en niet-geschreven bronnen.
- kunnen vindplaatsen van bronnen opnoemen.
- kunnen de soorten bronnen verbinden aan hun vindplaatsen.
- kunnen de functies van de vindplaatsen (bibliotheek, archief, museum) verwoorden.
- verwoorden het verschil tussen een primaire en secundaire bron.
- kunnen aan de hand van een kijkwijzer een historische bronnen bevragen, vergelijken en kritische interpreteren.

Inhoudelijke structuur van de les

1. Wat zijn de Virga Jessefeesten? Wie, wat, waar, wanneer, waarom?
2. Waar kan ik betrouwbare informatie vinden?
3. Hoe neem ik een kritische houding aan tegenover de informatie?
4. Welke soorten bronnen zijn er?
5. Waar kan ik de verschillende soorten bronnen terug vinden?
6. Wat is de functie van een bibliotheek, archief, museum?

Lessuggestie

INLEIDING

De leerkracht doet samen met de leerlingen een brainstorm over wat ze al weten over de Virga Jessefeesten.

Wat weten jullie al over de Virga Jessefeesten?
Wat willen jullie nog weten?
Wat zijn de Virga Jessefeesten?
Wie is de Virga Jesse?
Waar worden deze feesten gehouden?
Wanneer worden deze feesten gehouden?
Waarom worden deze feesten gehouden?

UITWERKING

De leerlingen krijgen de opdracht deze informatie over de Virga Jessefeesten in groepjes op te zoeken. Daarvoor krijgen ze verschillende bronnen aangeboden (zie bronnen voor leerlingen, p. 36 t.e.m. 41 en dvd).

Geef aan de hand van volgende bronnen een antwoord op de vragen:
de Virga Jessefeesten: wie, wat, waar, wanneer, waarom?

- Filmpje *Mirakel van de schaliedekker*

- Bron: Wikipedia, geraadpleegd op 08-12-2009

Virga Jesse processie te Hasselt

Sinds 1682 wordt te Hasselt om de zeven jaar een Maria-processie gehouden, ter ere van de Virga Jesse, maar de Hasselaars noemen dit evenement kort en goed “het zevenste jaar”. Bij die gelegenheid wordt een 14e eeuws gotisch beeld, gepolychromeerd in een wiegende houding, dat bewaard wordt in de Virga-Jessebasiliek in Hasselt tijdens de vakantiemaanden doorheen de uitzonderlijk mooi versierde stad gevoerd. De Virga-Jessebasiliek werd op 6 mei 1998 door de Paus van kerk tot basiliek verheven.

Nagenoeg het ganse stadscentrum is gedurende deze 3 weekends verkeersvrij. De zevenjaarlijkse traditie gaat terug op de bezetting van de stad door Hollandse troepen in 1675, zodat gedurende zeven jaar de optocht niet kon doorgaan. Bij de aftocht van de troepen, werd bij wijze van dank aan de Maagd deze optocht terug gehouden, doch men besloot er een zevenjaarlijkse traditie van te maken. Slechts ter gelegenheid van de Franse bezetting op het einde van de 18e eeuw, en in 1940, werd deze cadans onderbroken.

Bij de organisatie van deze ommegang verdeelt de stad zich spontaan op in wijken, bij deze gelegenheid rotten genoemd. Zij wedijveren om het traject van de optocht door middel van de meest uitgekende versieringen een feeëriek uitzicht te geven. Elke van de meer dan 50 rotten staat ook in voor de organisatie van een folkloristisch tafereel, of een episode uit Maria's leven. Bekende steeds weerkerende items zijn: de Dolende Man, de Dief op het Hek, het Kind van de

Morin, het huisje van Jan en Katrien, de Stella Maris, het Heilig Paterke van Hasselt, het Huisje van Nazareth...

Een van de opvallende elementen in de opbouw van de laatste processies is de kleding van de uitgebeelde personages. Zij dragen in tegenstelling tot zoveel historische optochten niet de vermoede kleding uit de tijd waarin de te herdenken gebeurtenis plaats had, doch verrassend moderne kledij. De uitleg van sommige minder verfijnde Hasselaars: “aan baardheiligen hebben we geen boodschap...” Het is een oude maar moderne processie in een moderne stad.

Bij de laatste organisatie in augustus 2003 heeft de eindverantwoordelijke, de heer Paul Judo, heel wat zorgen gehad, ondanks of precies omwille van de warme zomer, om de processie een normaal verloop te geven. De hittegolf heeft ervoor gezorgd dat de eerste van de drie optochten ingekort moest worden, en een stortbui belette de tweede zondag een normaal verloop, zodat de daaropvolgende woensdagavond een verkort traject afgelegd werd. Alleen de derde zondag heeft een normaal verloop gekend.

Tijdens een karnavalszitting van de Hasseltse “Koekerellen” heeft Jos Ghysen, bekend radiofiguur en conferencier, op een vriendschappelijke maar hilarische manier alles wat notabele van de stad was, inbegrepen zichzelf, in het Hasselse dialect (het Hessels) over de hekel gehaald in het kader van de gebeurtenissen rond één van de zevenste jaren uit zijn jeugd.

• Joosten, B. (1981). *De Hasseltse Virga Jesse en haar kerk*. Comité Zevenjaarlijkse Virga Jessefeesten v.z.w., Hasselt

• Verbeek, G. (1988). *Virga Jesse. Schat van de Hasselaar*. Comité Zevenjaarlijkse Virga Jessefeesten v.z.w., Hasselt

• Affiche van de Virga Jessefeesten uit 1898, Documentatiecentrum Virga Jessefeesten

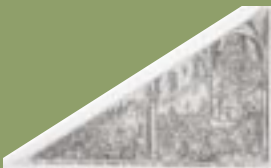
- Postkaart uitgegeven naar aanleiding van de Virga Jessefeesten van 1968, Documentatiecentrum Virga Jessefeesten

- Auguste Levesque (19de eeuw), gouden kronen voor het Virga Jessebeeld en het Virga Jessekind, 1867, goud, Het Stadsmus

- Niklaas II Sigers (1603-1655) of Niklaas Sigers III (1636-1675), Onze-Lieve-Vrouw Virga Jesse bedevaartvaantje, ca. 1650, kopergravure, Het Stadsmus

De leerkracht vult samen met de leerlingen het bordschema in:

Vraag	antwoord	bron
Wat?	processie waarin een 14de-eeuws beeld wordt meege dragen	Wikipedia, affiche
Wanneer?	Om de zeven jaren, al zeker in 1898 en 1967, tijdens de zomermaanden	Wikipedia, affiche, postkaart
Waar?	In Hasselt, door de straten	Wikipedia, affiche
Wie?		
Waarom?	Mirakels door tussenkomst van de Virga Jesse, mirakel van de schaliedekker	filmpje

SLOT

De leerkracht overloopt het bordschema met de leerlingen en besluit dat de leerlingen al heel wat informatie hebben gevonden over de Virga Jessefeesten.

De leerkracht beklemtoont dat de informatie werd gehaald uit verschillende bronnen.

In de volgende les zullen de leerlingen de bronnen kritisch leren benaderen.

LES 2 - VIRGA JESSEFEESTEN: EEN HISTORISCH ONDERZOEK (1U.)

Kern van de lessen 1 en 2

zie les 1 p. 7

Situering

zie les 1 p. 7

Eindtermen

zie les 1 p. 7

Leerdoelen

zie les 1 p. 7

Inhoudelijke structuur van de les

zie les 1 p. 7

Lessuggestie

INLEIDING

De leerkracht vertrekt vanuit het ingevulde bordschema van les 1 (zie p. 10).

De leerkracht herhaalt de conclusie van vorige les: verschillende bronnen werden onderzocht waardoor de leerlingen nu weten wat de Virga Jessefeesten zijn. De leerlingen kunnen nog niet beoordelen of de geraadpleegde bronnen betrouwbaar zijn. Ze moeten de bronnen nog kritisch leren onderzoeken.

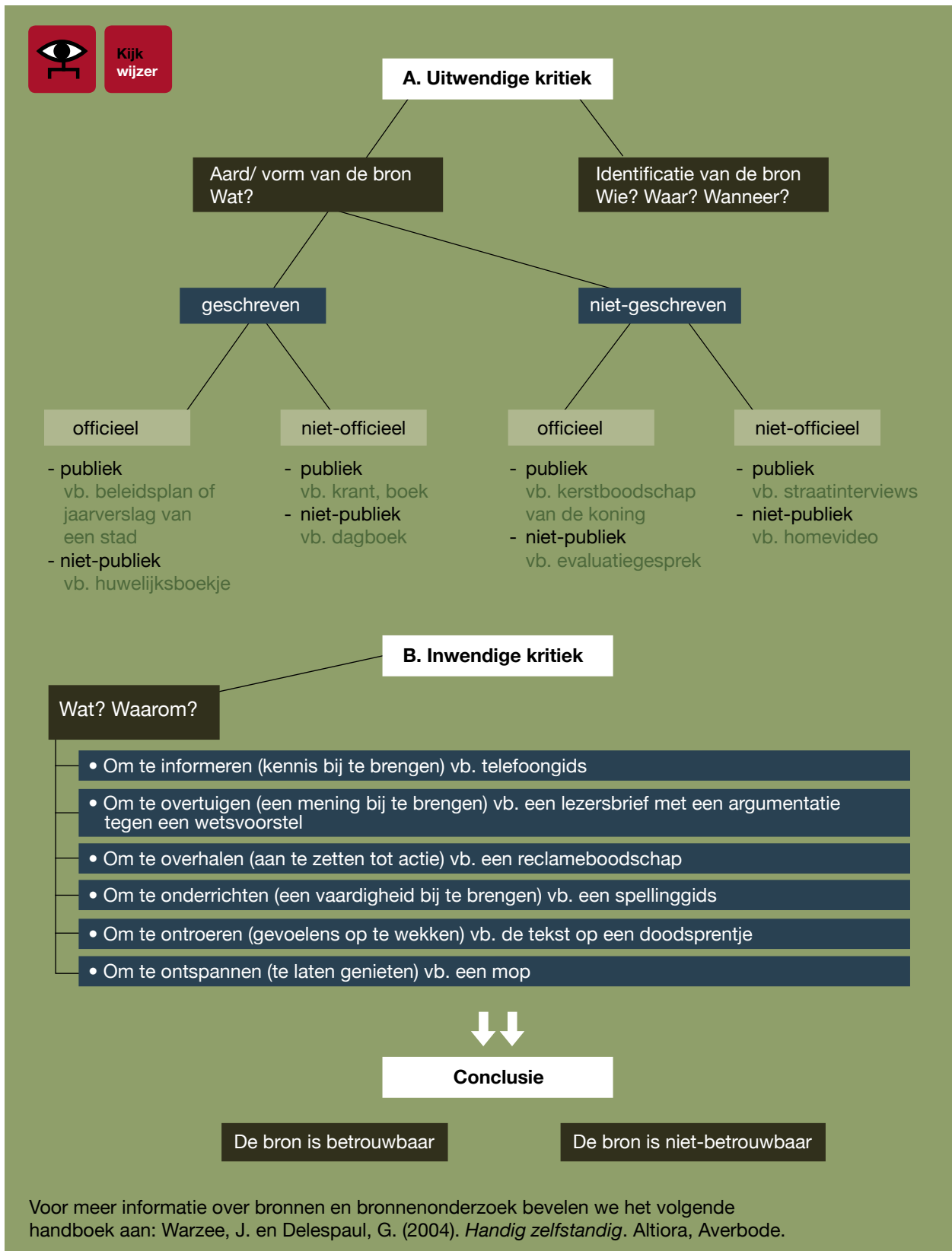
UITWERKING

De leerkracht geeft uitleg bij de aangereikte bronnen uit bibliotheek, archief, museum.

Meer informatie over de bronnen staat bij bronnen voor leerkrachten (zie p. 30).

- soorten bronnen:
  - materiële versus immateriële bronnen
  - officiële versus niet-officiële bronnen
- types bronnen worden gekoppeld aan de bewaarplaats
- de bewaarinstellingen en hun functies worden omschreven: bewaren – tentoonstellen – onderzoeken

De leerlingen bestuderen de eerder besproken bronnen (zie p. 8 en 9) kritisch aan de hand van een kijkwijzer (zie ook bronnen voor leerkrachten p. 31 & bronnen voor leerlingen, p. 42).

SLOT

De leerkracht herneemt wat er in lessen 1 en 2 besproken werd. Wat zijn de Virga Jessefeesten? Waar vinden we informatie? En wat moeten we onthouden over bronnen?

LES 3.A - DE VIRGA JESSE EN MIRAKELS. FEIT OF FICTIE? (1U.)

Kern van de lessen 1 en 2

Aan de Virga Jesse werden verscheidene mirakels toegeschreven. De Virga Jessefeesten zijn een dankbare herinnering aan die mirakels. Ook vandaag zijn er nog mensen die in mirakels geloven. Voor hen telt niet zozeer de wetenschappelijke correctheid, dan wel de beleving van een bijzonder intens moment. In ieder geval heeft de beleving en het geloof in die mirakels ons veel cultureel erfgoed opgeleverd.

Situering

Aan de Virga Jesse worden verscheidene mirakels toegeschreven. De leerlingen maken kennis met de 8 mirakels die op het mirakelprentje van de Virga Jesse voorkomen. Deze mirakels worden vandaag nog steeds herdacht tijdens de Virga Jessefeesten.

Eindtermen

Vakgebonden eindtermen

Geschiedenis

3, 12, 13, 15, 17, 19, 21, 22, 24, 25, 26, 27, 28, 29

Vakoverschrijdende eindtermen

Leren leren: 1, 2, 3, 4, 5, 11

Muzisch-creatieve vorming: 1

Sociale vaardigheden: 2, 5, 6, 7, 12, 13

Actief burgerschap: 11, 14, 15

Leerdoelen

De leerlingen

- verwoorden wat een mirakel is.
- kunnen minstens 2 mirakels illustreren die aan de Virga Jesse worden toegeschreven.
- kunnen een eigen standpunt over mirakels beargumenteren.
- verwoorden aan de hand van minstens 1 voorbeeld dat de spanning tussen geloof en wetenschap nog steeds zeer actueel is.
- stellen zich open voor andere meningen.
- trachten zich in te leven in de traditie van het geloven in mirakels.

Inhoudelijke structuur van de les

1. Wat zijn mirakels?
2. Welke mirakels worden aan de Virga Jesse toegeschreven?
3. Kan je één mirakel uitleggen dat aan de Virga Jesse wordt toegeschreven?
4. Wat betekenen mirakels voor jou?

Lessuggestie

INLEIDING

De leerkracht toont de leerlingen opnieuw het filmpje *Mirakel van de schaliedekker* (zie dvd). De leerlingen definiëren aan de hand van wat ze gezien hebben in de film, wat een mirakel is.

De leerlingen passen de definitie van een mirakel toe op een aantal gebeurtenissen uit het filmpje.

Bepaal aan de hand van de definitie of volgende gebeurtenissen een mirakel zijn of niet. Zet een kruisje in de juiste kolom.

	mirakel	geen mirakel
Het verhaal van de schaliedekker	X	
De vallende dakpan		X
Het kussende meisje		X
De lichtflitsen in het filmpje		X

De leerkracht legt uit dat de Virga Jessefeesten een traditie zijn, die een dankbare herinnering vormen aan de miraculeuze tussenkomsten van de Virga Jesse. Die traditie is een dankbare herinnering aan de miraculeuze tussenkomsten werden in een mirakelprent samen uitgebeeld. De leerkracht deelt deze mirakelprent aan de leerlingen uit (zie bronnen voor leerlingen, p. 43). In groep wordt de prent besproken.

Tijdens de Virga Jessefeesten herdenkt men en beeldt men verschillende mirakels uit. Wat weet je hier al over?

Omlijn de panelen van de mirakelprent als volgt: omlijn de Virga Jesse in het rood, omlijn de mirakels in het blauw en schrijf erbij over welk mirakel deze prent gaat.

1. Dief op het hek
2. De schaliedekker
3. Het kind van de Morin
4. De dolende man
5. Het dode kind (Anna Wijnants)
6. De bezeten vrouw
7. Van de kreupele vrouw (Helena-Christina Robot)
8. Zieken genezen

UITWERKING

De leerlingen werken in groep.

Elke groep kiest één mirakel van de prent uit en bespreekt dit kritisch aan de hand van de kijkwijzer (zie bronnen voor leerlingen p. 42). Elke groep krijgt ook nog een aantal extra bronnen (zie bronnen voor leerlingen, p. 44-56).

- Hedwig Pauwels (°1934), *Mirakelprent Onze-Lieve-Vrouw Virga Jesse*, kopergravure, afdruk 10/50, 1982 (afdruk van originele 17de-eeuwse koperplaat), Het Stadsmus

- Anoniem, *Het mirakel van de schaliedekker*, olie op doek, 17de eeuw, Het Stadsmus.

- Tekst Wikipedia, geraadpleegd op 20/12/2009

Mirakel is:

- een ongeloofwaardige gebeurtenis, zie wonder
  - zie ook: mirakel van Amsterdam
- een Nederlands televisieprogramma, zie Mirakel (televisieprogramma)

Wonder:

Een **wonder** of **mirakel** is een zeer indrukwekkende en rationeel (schijnbaar) onverklaarbare gebeurtenis. Verschillende religies bevatten beschrijvingen van het plaatsvinden van wonderen en geven er verschillende verklaringen voor, meestal door verwijzing naar een bovennatuurlijk wezen.

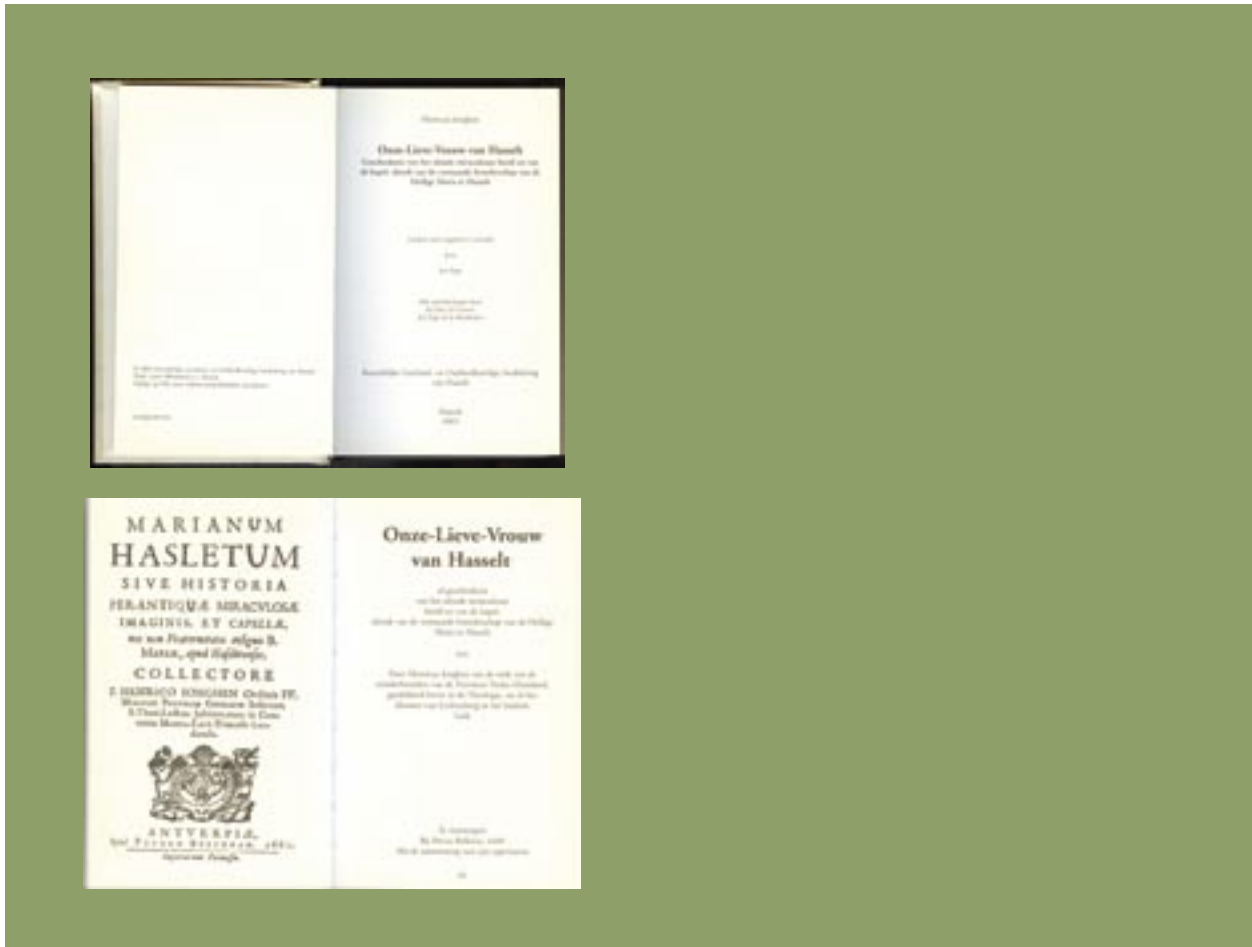
- Volgens de theïstische stromingen in monotheïstische religies, zoals het christendom en de islam, is een wonder een ingreep van God in het universum. Soms refereert het woord wonder aan een actie van een bovennatuurlijk wezen dat geen god is, bijvoorbeeld een engel of geest.
- In het boeddhisme zijn wonderen vaak gerelateerd aan de zes bovennatuurlijke krachten.

Mensen van verschillende religieuze achtergronden hebben vaak verschillende definities van het woord wonder. Zelfs binnen een bepaalde religie wordt het woord nog op verschillende manieren gebruikt.

Het woord 'wonder' kan in het algemene spraakgebruik ook duiden op iets dat grote verbazing wekt en moeilijk te geloven of te begrijpen is, vaak kwalificeert men die gebeurtenis dan als 'wonderlijk'.

- Mirakels beschreven in Jonghen, H., *Onze-Lieve-Vrouw van Hasselt. Geschiedenis van het aloude miraculeuze beeld en van de kapel, alsook van de vermaarde broederschap van de heilige Maria te Hasselt*, Hasselt, (2003, J.Papy, vert.), oorspronkelijke uitgave 1660.

Elke groep schrijft een goed gestructureerde, informatieve tekst over zijn mirakel. De leerlingen hebben oog voor nuancering en verwijzen correct naar de gebruikte bron. Woorden als “volgens”, “zou”, “mogelijk”, ... komen zeker van pas.

Een voorbeeld:

In 1660 schreef pater Henricus Jonghen het volgende over een bijzondere gebeurtenis op de Grote Markt. Dakwerker Frans Depré was bezig met werken op het dak van huis De Maen, toen hij uitgleed. Hij aanriep de Virga Jesse en bleef aan de dakgoot hangen. Volgens het verslag zou hij gered zijn door tussenkomst van de Virga Jesse en ging het om een mirakel. Dit mirakel wordt om de zeven jaren opnieuw uitgebeeld in een straatversiering op de Grote Markt.

SLOT

De leerkracht sluit de les af met een klasgesprek over geloven in mirakels en de relatie geloof versus wetenschap. De leerkracht vindt meer achtergrondinformatie en artikels achteraan (zie bronnen voor leerlingen p. 57-58).

Enkele vragen ter inspiratie:

- Waarom noemen mensen een gebeurtenis een mirakel?
- Zijn er vandaag ook nog mirakels?
- Geloof jij in mirakels?
- De spanning tussen geloof en wetenschap is nog brandend actueel. Wat vind je van de heiligverklaring van Pater Damiaan?
- Wat vind je van de spanning tussen de evolutieel en creationisme/intelligent design?

LES 3.B – HEILIGEN EN RELIEKEN: FEIT OF FICTIE? (1U.)

Kern van de les

Tijdens de Virga Jessefeesten wordt traditioneel de zogenaamde reliekenschat van Herkenrode voor het publiek toegankelijk gemaakt in de Sint-Quintinskathedraal. Die reliekenschat omvat een 140-tal in textiel gehulde objecten, waaronder schedeltjes en botfragmenten, die afkomstig zouden zijn van de Heilige Ursula en de 11 000 maagden.

Los van de wetenschappelijke correctheid heeft de relieken- en heiligenverering ons veel cultureel erfgoed opgeleverd. Eeuwenlang heeft de verering zijn stempel gedrukt op het onroerende, roerende en immateriële erfgoed.

Situering

Verering van heiligen en relieken speelt zich vandaag voornamelijk af in de persoonlijke belevings-sfeer. Het erfgoed dat die verering heeft opgeleverd (kerken, objecten, ...) kleuren het straatbeeld nog steeds. Het is belangrijk dat jongeren leren dat de christelijke beleving en verering doorheen de eeuwen het uitzicht van onze samenleving heeft bepaald, en dat verering ook vandaag de basis is voor gemeenschappen om zich te vormen (denk maar aan de groepen of gemeenschappen op Facebook, ...).

Aan de hand van een voorbeeld worden relieken, heiligen en de verering ervan concreet gemaakt voor de leerlingen.

Eindtermen

Vakgebonden eindtermen

3, 12, 13, 15, 17, 19, 21, 22, 24, 25, 26, 27, 28, 29

Vakoverschrijdende eindtermen

Leren leren: 1, 2, 3, 4, 5, 11

Muzisch-creatieve vorming: 1, 2

Sociale vaardigheden: 2, 5, 6, 7, 12, 13

Opvoeden tot burgerzin: 11, 14, 15

Leerdoelen

De leerlingen

- verwoorden wat de reliekenschat van Herkenrode is en wat de betekenis is van deze schat nu en in het verleden.
- kunnen de reliekenschat van Herkenrode situeren in tijd en ruimte.
- verwoorden wat een reliek is.
- verwoorden wat een heilige is.
- kunnen aan de hand van minstens 1 concreet voorbeeld de relatie verwoorden tussen een reliek en een heilige.
- trachten zich in te leven in traditie van de heiligen- en reliekenverering.
- stellen zich open voor andere meningen.
- kunnen een eigen standpunt over geloof en heiligenverering argumenteren.

Inhoudelijke structuur van de les

1. Wat is de reliekenschat van Herkenrode?
2. Wat zijn relieken? Wat zijn heiligen?
3. Wat is het verband tussen relieken en heiligen?
4. Welke rol speelt de verering voor relieken en heiligen?
5. Is deze verering voor relieken en heiligen achterhaald?

Lessuggestie

INLEIDING

De leerkracht toont het filmpje *De schedels van Herkenrode* (zie dvd). Deze schedels bevinden zich vandaag in de Sint-Quintinskathedraal in Hasselt, maar waren vóór de Franse Revolutie eeuwenlang in het bezit van de Herkenrodeabdij. In het filmpje geeft de koster een klein beetje uitleg bij de schedels.

De leerlingen noteren hun antwoord op de volgende vragen:

Wat weet je over relieken als je dit filmpje hebt gezien?

- ze worden in een kerk bewaard
- ze worden achter slot en grendel bewaard en zijn dus waarschijnlijk heel waardevol

Welke vragen heb je nog?

- Wie heeft de relieken daar gebracht?
- Wat zijn relieken?
- Waar komen ze vandaan?
- Waarom worden ze daar bewaard?
- ...

UITWERKING

De leerkracht laat een radiofragment horen, waarin onderzoekster Frieda Sorber de betekenis van de reliekenschat uitlegt (zie dvd).

De leerlingen noteren wat er verteld wordt over de relieken aan de hand van kernwoorden.

De leerkracht bespreekt samen met de leerlingen de inhoud van het fragment. Mogelijke vragen hierbij kunnen zijn:

Met wie wordt hier een interview afgenomen?

Met (Frieda Sorber) een onderzoekster verbonden aan het Koninklijk Instituut voor het Kunstpatrimonium.

Beschrijf de reliekenschat van de Sint-Quintinskathedraal.

- 47 schedels en bijna 100 botfragmenten
- kleine schedels, meestal zijn het botfragmenten, verpakt in linnen en samengenaaid tot ze de vorm van een schedel kregen
- de botfragmenten zijn verpakt in duur textiel.

Wie is de heilige Ursula?

- Koningsdochter
- gevolg van maagden
- op weg om te huwen
- onderweg door Atilla de Hun vermoord
- 7de eeuw
- 12de en 13de eeuw: populaire heilige

Maak een reconstructie van de herkomst van de beenderen.

- 12de–13de eeuw: bij Keulen worden Romeinse grafvelden teruggevonden. Veel schedels en botten worden opgegraven.
- Heilige Ursula is een populaire heilige.
- De link met de heilige Ursula wordt gelegd.
- De fragmenten worden verspreid, ondermeer naar Herkenrode.

Toon aan dat de beenderen voor vele generaties heel belangrijk waren.

- Ook de middeleeuwen geloofden waarschijnlijk niet dat het de echte beenderen waren.
- Er werden bedevaarten ondernomen naar Herkenrode omwille van de relieken.
- De relieken werden in zeer duur textiel verpakt.
- De relieken werden door verschillende generaties opnieuw ingepakt (blijvende verering).
- (Universeel verschijnsel, van alle tijden)

De leerkracht besluit wat we uit dit luisterfragment kunnen leren.

Zijn de relieken van de Heilige Ursula en haar 11 000 maagden?

Dit is moeilijk te achterhalen. De relieken werden gevonden in Keulen, waar Ursula gedood zou zijn en ze dateren ook uit die periode. Anderzijds bestond er in de 13de eeuw, toen de relieken naar Herkenrode gebracht werden, een echte reliekenhandel, met valse of gestolen relieken. De relieken werden zorgzaam vereerd in de abdij van Herkenrode en ongetwijfeld zijn er vele bedevaarders voor naar de abdij gekomen.

De leerkracht past klassikaal de kijkwijzer toe op dit luisterfragment.

De leerkracht stelt de vraag of de leerlingen nu weten wat relieken zijn. Hierbij moeten volgende elementen aan bod komen:

- overblijfselen
- belangrijke persoon
- aanleiding tot verering

De leerkracht legt de definitie van relieken uit (zie bronnen voor leerkrachten p. 32).

De leerkracht legt onderstaande voorbeelden voor aan de klas.
Zijn dit relieken of niet?

- een kledingsstuk van de heilige Amandus
- een kandelaar
- een stukje bot van een martelaar
- de lijkwade van Jezus Christus
- een opgegraven skelet van een dinosaurus

De leerkracht gaat van het concrete voorbeeld naar de brede relieken- en heiligenverering, die de maatschappij heeft vormgegeven (meer informatie over heiligen- en reliekenverering zie p. 21).

Deze elementen worden nu toegepast aan de hand van een foto-oefening. De leerlingen verdelen zich over 4 groepen. Elke groep krijgt een beschrijving van een heiligenleven of van de attributen van een heilige (zie bronnen voor leerlingen, p. 59-60). Elke groep krijgt ook foto's van 6 heiligenbeelden (zie bronnen voor leerlingen, p. 61-66). De onderschriften moeten bij de juiste heilige geplaatst worden.

Foto 1 = Heilige Ursula

bron: www.artunframed.com
geraadpleegd op 21-12-2009

Foto 2 = Heilige Nicolaas

bron: <http://heiligeninkruissteek.50webs.com>
geraadpleegd op 13-01-2010

Foto 3 = Heilige Barbara

bron: Walraevens, A. (2008). *Inventaris kunst- en cultusobjecten Hasselt. Kerken en Kapellen – Parochie Kiewit. Erfgoedcel Hasselt.*

Foto 4 = Heilige Theresia van Lisieux

bron: Walraevens, A. (2008). *Inventaris kunst- en cultusobjecten Hasselt. Kerken en Kapellen – Parochie Kiewit. Erfgoedcel Hasselt. geraadpleegd op 21-12-2009 P. 18.*

Foto 5 = Heilige Antonius

bron: Walraevens, A. (2008). *Inventaris kunst- en cultusobjecten Hasselt. Kerken en Kapellen – Parochie Kiewit. Erfgoedcel Hasselt. P. 13.*

Foto 6 = Heilige Quintinus

bron: http://en.wikipedia.org/wiki/Saint_Quentin
geraadpleegd op 20-12-2009

De leerlingen stellen hun heilige voor aan de klas en leggen uit waarom hun heilige heiligverklaard werd en voor wie ze een patroonheilige zijn.

De leerlingen leggen ook de link tussen de heilige en het attribuut.

De leerkracht legt een tekst over relieken- en heiligenverering voor aan de leerlingen en actualiseert een aantal vragen over deze verering (zie bronnen voor leerlingen, p. 67).

Heiligen- en reliekenverering

Heiligen en de voorwerpen die met hen in verband worden gebracht worden vereerd uit dankbaarheid, om onheil af te wenden of om hulp te vragen.

Doorheen de geschiedenis heeft de verering vele vormen van erfgoed opgeleverd. Kerken worden gewijd aan een heilige, relieken worden bewaard in kostbare houders, heiligenlevens worden neergeschreven, getekend of geschilderd, heiligenbeelden worden overal geplaatst, er worden bedevaarten georganiseerd, ...

Het genre van het heiligenleven of de 'vita' in vaktermen is een apart genre waarin historische feiten en legendarische beschrijvingen met elkaar worden vermengd. Men had destijds zeker niet de bedoeling om te liegen maar feiten en gebeurtenissen werden dusdanig aangedikt om de heilige op een hoger voetstuk te tillen.

Het vertrekpunt bij het lezen van een heiligenverhaal mag dan ook niet de historische waarheid of de volledige correctheid zijn, maar wel het stichtend gehalte.

De verering voor relieken en voor heiligen had niet altijd een positief aspect. Relieken werden gestolen en er bestond ook een handel in valse relieken. Op sommige plaatsen maakte de kerk ook misbruik van de gulle giften van het volk voor heiligen of reliekenverering. Er werden valse relieken verheerlijkt, omdat bedevaarders geld in het laatje brachten.

De reliekenverering kende tijdens de late middeleeuwen een hoogtepunt en leidde tot bijgelovige volkspraktijken, die de kerk als bedreiging voor de officiële leer zag.

Vandaag zijn relieken steeds voorzien van een echtheidscertificaat, dat alleen door bisschoppen, abten en door de vicaris-generaal van Rome afgegeven kan worden. In 2003 werd het Directorium over Volksvroomheid en Liturgie opgericht, dat de verering van relieken aan strikte regels onderwerpt.

Bron: Pelgrims, A. en Schraepen, D. (2009). *Relikwieën - leerkrachtenhandleiding*, werkstuk module erfgoed lerarenopleiding XIOS Hogeschool, onuitgegeven.

SLOT

De leerkracht actualiseert de heiligen- en reliekenverering door de verering te vergelijken met de bewondering die de leerlingen vandaag kunnen voelen voor acteurs, sportmensen, muzikanten, ...

Mogelijke invalshoeken zijn:

- verering als een universeel menselijk gegeven: de leerlingen kunnen voorbeelden van verering uit verschillende culturen geven
- geloven is vandaag een persoonlijke zaak bij uitstek geworden, in tegenstelling tot de bewondering die we voor iemand hebben
- zijn de gigantische bedragen die fans neertellen voor een handschoen van Michael Jackson, of een haarlok van Britney Spears anders dan het ondernemen van een bedevaart naar een reliek?

LES 3.C - DE LANGEMAN. FEIT OF FICTIE? (1U.)

Kern van de les

Tijdens de Virga Jessefeesten komt de Hasseltse reus “De Langeman” op straat. De reus deelt erwtensoep uit. Dit is een volks gebruik, een element dat doorheen de jaren toegevoegd is aan de Virga Jessefeesten, een traditie die wordt voortgezet.

Situering

De Virga Jessefeesten zijn niet alleen religieuze feesten. De contacten tussen mensen, het samen soep eten en het uitkijken naar de Langeman die maar één keer om de zeven jaar (en bij bezoek van de koning) buiten komt, geven aan de Virga Jessefeesten ook een volks karakter.

Eindtermen

Vakgebonden eindtermen

3, 12, 13, 15, 17, 19, 21, 22, 24, 25, 26, 27, 28, 29

Vakoverschrijdende eindtermen

Leren leren: 1, 2, 3, 4, 5, 11

Muzisch-creatieve vorming: 1, 2

Sociale vaardigheden: 2, 3, 6, 7, 10, 11, 12, 13

Opvoeden tot burgerzin: 11, 14, 15

Leerdoelen

De leerlingen

- verwoorden wie de Langeman is.
- kunnen de relatie verwoorden tussen de Langeman en de Virga Jessefeesten.
- kunnen het belang van mondelinge geschiedenis motiveren.
- kunnen de kenmerken van een goed interview beschrijven en passen deze kenmerken concreet toe.
- proberen zich in te leven in de plaatselijke traditie.
- tonen belangstelling en stellen zich open voor waarden en tradities van de medeleerlingen.
- kunnen gebruiken uit de persoonlijke of familiale leefwereld herkennen en verwoorden.

Inhoudelijke structuur van de les

1. Wie is de Langeman en wat is de relatie met de Virga Jessefeesten?
2. Wat doen we als er weinig of geen geschreven bronnen zijn?
3. Wat is mondelinge geschiedenis of oral history?
4. Hoe pas ik mondelinge geschiedenis toe?
5. Hoe interpreteer ik een mondelinge bron?

Lessuggestie

INLEIDING

De leerkracht geeft een gedicht en een foto als bron aan de leerlingen (zie bronnen voor leerlingen, p. 68-69). De leerkracht bespreekt beide met de leerlingen.

- Foto van de soepbedeling door de Langeman, jaren 1960

Bron: Documentatiecentrum Virga Jessefeesten

- Gedicht

Zie don Christoph
Treed met zyn hof
Tot U wel Eed'le Heeren
Om Erwten sop
Waer op zijn krop
Weer zeven jaren moet teeren
Zo is hy bly
Geloof ik vry
Dat hy zyn maeg kan lasten
Want hy gewis vol honger is
Na 'n zevenjarigvasten.

Bron: Baerts, Joris (1828), gedicht neergeschreven als eerbetoon aan de leden van de Virga Jessebroederschap en voorgedragen tijdens de erwtensoepuitdeling, archief Rederijkerskamer de Rode Roos, [Ingekorte versie].

- “Vertaal” dit gedicht:

Kijk, daar is Don Christoph
Die met zijn hele gevolg
Naar u komt,
Weledele heren,
om soep, waarop zijn maag weer zeven jaar lang zal moeten teren
Ik ben zo vrij te geloven
Dat hij verheugd is dat hij weer kan eten
Want hij heeft zeker honger
Na een vastperiode van 7 jaar

- Wat is de inhoud van de foto en het gedicht?

Dit gedicht gaat over een reuzenbeeld dat na een vastenperiode van zeven jaar opnieuw soep kan uitdelen.

- Wat weet je nog over deze man?

- zijn naam is “don Christoph”
- hij komt naar buiten
- het is een feestelijke gebeurtenis als hij naar buiten komt
- hij drinkt erwtensoep
- hij moet zeven jaren wachten en vasten
- het is een reus (op basis van de foto)

De leerkracht past de kijkwijzer toe op het gedicht en de foto. We hebben verschillende types bronnen geraadpleegd en komen tot de conclusie dat we nog niet veel weten over de Langeman.

Wat zou je nog willen weten?

Wat is de relatie met de Virga Jessefeesten?

Hoe oud is hij?

Waarom is hij een reus?

Waarom komt hij maar om de zeven jaar naar buiten?

Welke bronnen zouden ons een antwoord kunnen geven op deze vragen?

De leerkracht legt de nadruk op het feit dat deze traditie nog steeds in ere wordt gehouden, al zijn er weinig bronnen over gekend of bewaard.

UITWERKING

De leerkracht vertelt dat de bovenstaande vragen ook al aan bod kwamen in een interview met de voorzitter van de Roode Roos, de vereniging die de traditie van de Langeman in stand houdt. De leerkracht geeft kort uitleg over de Roode Roos (zie bronnen voor leerkrachten, p. 33). De leerkracht laat het luisterfragment horen (zie dvd). Na het beluisteren van het fragment worden volgende vragen besproken.

Ontstaan en naamgeving

- Wanneer is de Langeman ontstaan/ “geboren”? Hoe oud is hij?
- Vanwaar de naam Don Christoph?
- Vanwaar de naamsverandering: Langeman?
- Waarom is het een reus?

Traditie

- Wat houdt de traditie precies in?
- Wat is de relatie met de Virga Jessefeesten? Was die relatie er al altijd?
- Waarom komt hij enkel dan en bij het bezoek van de koning of kroonprins naar buiten?
- Hoe komt het dat de traditie levend gehouden wordt, ondanks een onduidelijke ontstaansgeschiedenis?
- Waarom deelt hij precies erwtensoep uit? Heeft hij dat altijd gedaan?

Bronnen

- Hoe komt het dat je daar zoveel over weet?
- Hoe komt het dat er niet zoveel geweten is over de Langeman?
- Bestaan er dan zo weinig bronnen over?
- Hoe kwam je erbij zelf een boek te gaan schrijven over de Langeman?

De Langeman met leden van de Roode Roos, 1982
Bron: Documentatiecentrum Virga Jessefeesten

De leerlingen passen de kijkwijzer toe op het interview.

De leerkracht en leerlingen bespreken de extra informatie die uit het interview naar boven is gekomen. Zijn ze nu meer te weten gekomen?

De leerkracht legt uit dat het interview ook een belangrijke bron is voor de geschiedschrijving. *Oral history* wordt vaak gebruikt als er geen materiële getuigen of bronnen zijn van een gebeurtenis.

De leerkracht legt aan de hand van een tekst uit wat mondelinge geschiedenis is (zie bronnen voor leerkrachten, p. 33-34).

De leerlingen gaan nu zelf aan de slag. Per twee interviewen ze elkaar over een gebruik of traditie die in hun eigen familie in ere wordt gehouden. Na het eerste interview wisselen ze om: de geïnterviewde wordt interviewer en omgekeerd.

Een tekst over “hoe neem ik een interview af” moet de leerlingen op weg helpen (zie bronnen voor leerlingen, p. 70):

- Stel open vragen. Dit zijn vragen die de geïnterviewde niet enkel kan beantwoorden met “ja” of “nee”.
- De vragen mogen ook niet te algemeen zijn; de geïnterviewde kan makkelijker antwoorden als hem gevraagd wordt naar concrete gebeurtenissen of personen.
- Een voorbeeld van een te algemene vraag: “Zijn er in jouw familie tradities?”
Voor een antwoord op deze vraag moet de geïnterviewde eerst lang nadenken over het begrip “tradities” en of die wel in zijn familie voorkomen. Je zou wel kunnen beginnen met deze vraag: “Wanneer ben jij het laatst samengekomen met heel de familie?” en vervolgens vragen of deze ontmoeting geregeld plaats vindt.
- De vragen mogen ook niet sturend zijn. Een voorbeeld van een sturende vraag: “Misschien zijn er in jouw familie geen tradities, maar komen jullie wel op geregelde tijdstippen samen?” Deze vraag zal de geïnterviewde nu moeilijker kunnen beantwoorden als er wel tradities zijn in zijn familie, die ook zo genoemd worden.
- Stel gerichte bijvragen als een antwoord niet duidelijk is of als je het antwoord nog verder wil uitdiepen. Vraag bijvoorbeeld naar een voorbeeld wanneer een algemeen antwoord wordt gegeven.

Bron: De Wever, B. & Rzoska, B. (08-12-2005). Cursus mondelinge geschiedenis. [onuitgegeven].

SLOT

Klasgesprek over mondelinge geschiedenis of *oral history*.

Centrale vraag:

- Mogen we informatie uit een gesproken bron als geloofwaardige feiten beschouwen?

Reflectievragen (tips zie bronnen voor de leerkracht, p. 34):

- Waarop moeten we letten bij het uitkiezen van een respondent (te interviewen persoon)?
- Wat kunnen we doen om de geloofwaardigheid na te gaan?
- Ga je akkoord met volgende stelling. Beargumenteer je standpunt.
“Gesproken bronnen zijn net zo geloofwaardig als geschreven bronnen”.

LES 4 - VIRGA JESSEFEESTEN: GELOVEN? GELOOFWAARDIG? WAARDEVOL? (1U.)

Kern van de les

Een traditie door de gemeenschap gedragen is cultureel erfgoed. De Virga Jessefeesten zijn erfgoed omdat ze los van het geloof verwijzen naar een eeuwenoude traditie. Omdat de traditie door een gemeenschap waardevol wordt geacht, wordt ze in stand gehouden.

Situering

De leerlingen hebben via verschillende bronnen kennis gemaakt met de Virga Jessefeesten.

Zij kunnen verwoorden wat de Virga Jessefeesten zijn.

De leerlingen gaan aan de hand van wat ze over de tradities hebben geleerd en aan de hand van nieuwe actuele gegevens een stelling innemen over de zin of onzin van de Virga Jessefeesten.

Zo leren ze via historische en actuele gegevens een gefundeerd standpunt te verdedigen en een open houding aan te nemen tegenover tradities die niet noodzakelijk de hunne zijn.

Eindtermen

Vakgebonden eindtermen

Geschiedenis: 3, 7, 12, 13, 14, 15, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29

Vakoverschrijdende eindtermen

Leren leren: 1, 2, 3, 4, 5, 11

Muzisch- creatieve vorming: 1, 2

Sociale vaardigheden: 2, 3, 6, 7, 10, 11, 12, 13

Opvoeden tot burgerzin: 11, 14, 15

Leerdoelen

De leerlingen

- leren uit bronnen een standpunt halen en dit standpunt verdedigen.
- leren actuele bronnen bevragen en kritisch interpreteren.
- kunnen een eigen standpunt over de Virga Jessefeesten argumenteren, refererend aan historische/ actuele argumenten.
- leren een betoog beoordelen op coherentie en validiteit van de gebruikte historische argumentatie.
- stellen zich open voor andere meningen.

Inhoudelijke structuur van de les

1. Wat houdt de traditie van de Virga Jessefeesten in (synthese van de besproken elementen)?
2. Wat is mijn houding ten opzichte van deze eeuwenoude traditie? (debat)

Lessuggestie

INLEIDING

De leerkracht verdeelt de klas in 2 groepen: een groep die vóór het behoud is van de traditie, een groep die er tegen is.

Per groep wordt overlegd:

1. Wat vind ik van de Virga Jessefeesten nu ik deze bestudeerd heb?
2. Hoe bepaal ik mijn houding tegenover de traditie van de Virga Jessefeesten ?
Welke argumenten heb ik?
3. Hoe kan ik mijn argumenten kracht bij zetten?

UITWERKING

De leerkracht biedt nog nieuwe, actuele informatie aan.

- In het Virga Jessecomité zijn 6 werkgroepen die de feesten voorbereiden:
  - werkgroep ommegang
  - werkgroep rotten
  - werkgroep evenementen
  - werkgroep logistiek/onthaal
  - werkgroep communicatie
  - werkgroep administratie/financiën(Bron: www.virgajessefeesten.be)
- Er zijn 52 straatcomités en 20 parochies bezig met de voorbereiding van de versiering van hun straat en de activiteiten in hun parochie. (Bron: www.virgajessefeesten.be)
- De voorbereidingen zijn al bezig van in 2008. (Bron: www.virgajessefeesten.be)
- Er zijn heel wat stadsdiensten betrokken bij de voorbereidingen en de ommegangen zelf:
  - dienst cultuur
  - groendienst
  - dienst evenementen
  - erfgoedcel
  - Het Stadsmus
  - dienst toerisme
  - dienst informatie- en beleidsondersteuning
  - technische diensten: schrijnwerkers, plotters, ...(Bron: informatie uit jaarverslagen stad Hasselt)
- De stad ondersteunt het Virga Jessecomité met logistieke, personele en financiële middelen. Zonder de personele middelen kost het de stad zo'n € 400 000 om de feesten te ondersteunen. (Bron: dienst cultuur stad Hasselt)
- Eén van de 3 ommegangen uit de vorige editie (2003) lokte 30 000 toeschouwers, hoewel er toen een hittegolf het land teisterde. Datzelfde jaar volgden 60 000 toeschouwers de laatste van de 3 ommegangen. (Bron: Het Belang van Limburg, 11 augustus 2003)
- In 2003 namen zo'n 2300 mensen deel aan de processie. Aan de voorbereidingen voor de ommegang en de versieringen van de stad zijn honderden vrijwilligers bezig. (Bron: Het Belang van Limburg, 24 augustus 2003)

SLOT

De leerkracht legt de nadruk op de term “cultureel erfgoed” en “immaterieel erfgoed”: een traditie die door een gemeenschap gedragen wordt, wordt immaterieel cultureel erfgoed genoemd.

Het behoud en onderzoek ervan wordt ondersteund door overheden, omdat deze het bewaren van tradities voor latere generaties belangrijk vinden. Nieuwe generaties kunnen zich aan de hand van tradities bij een gemeenschap aansluiten.

De leerkracht legt opnieuw de link met de Virga Jessefeesten en toont aan dat de feesten hieraan beantwoorden.

Bronnen

*voor
leerkrachten*

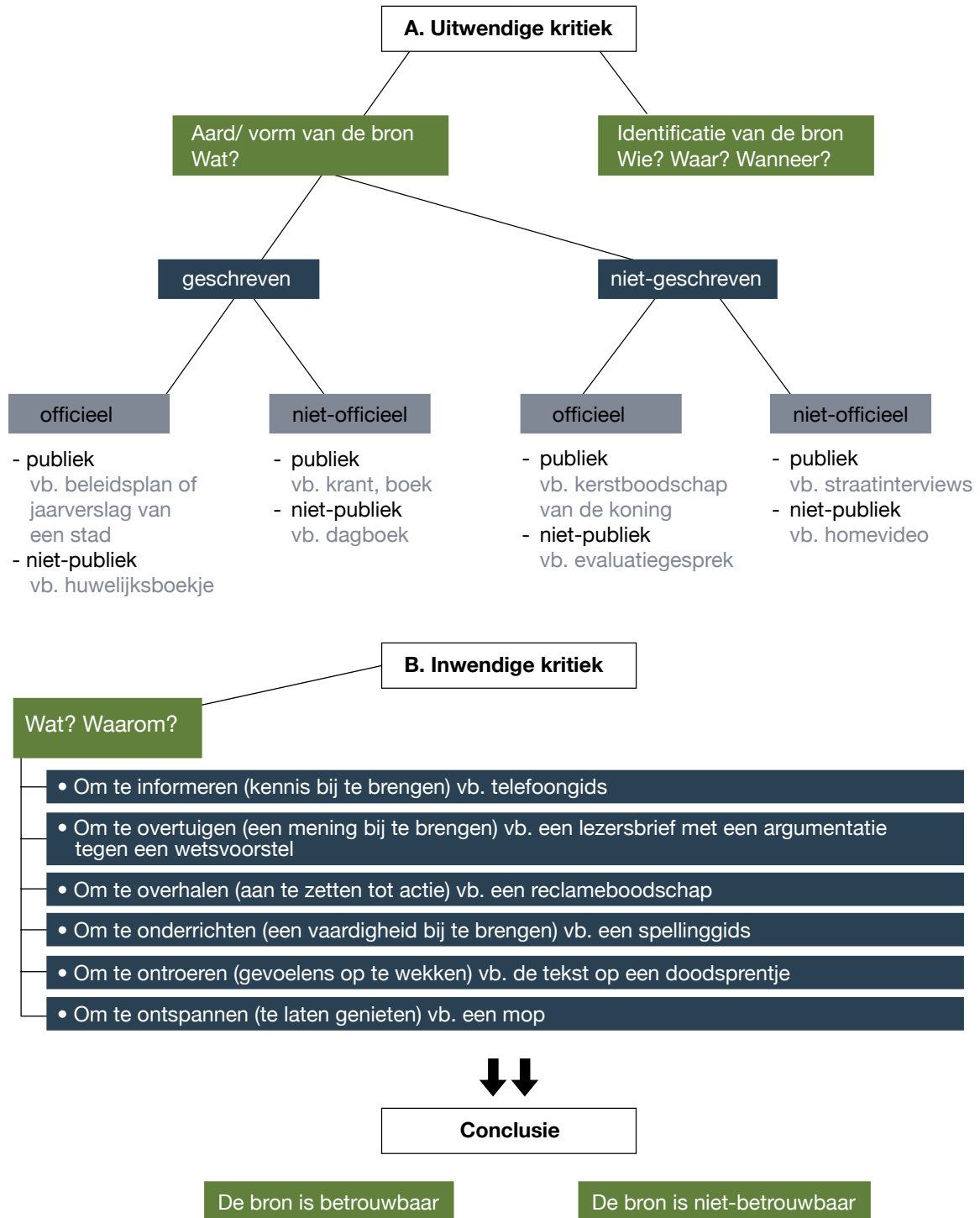
LES 1 & LES 2

Korte beschrijving van de bronnen

- Publicatie: Verbeek, G. (1988), *Virga Jesse. Schat van de Hasselaar*, Hasselt.
- Publicatie: Joosten, B. (1981). *De Hasseltse Virga Jesse en haar kerk*. Comité Zevenjaarlijkse Virga Jessefeesten v.z.w., Hasselt
- Affiche met het programma van de zevenjaarlijkse feesten in 1898, gedrukt naar aanleiding van de zevenjaarlijkse feesten in 1898, Documentatiecentrum Virga Jessefeesten
- Postkaart uitgegeven naar aanleiding van de Virga Jessefeesten van 1968, Documentatiecentrum Virga Jessefeesten
- Auguste Levesque (19de eeuw), gouden kronen voor het Virga Jessebeeld en het Virga Jessekind, 1867, goud, Het Stadsmus. Deze kroontjes werden geschonken door de Hasseltse jeneverstokers uit dankbaarheid voor het afwenden van de longveepest.
- Niklaas II Sigers (1603-1655) of Niklaas Sigers III (1636-1675), Onze-Lieve-Vrouw Virga jesse bedevaartvaantje, ca. 1650, kopergravure, Het Stadsmus

LES 2

Theorie over typologie bronnen

Voor meer informatie over bronnen en bronnenonderzoek bevelen we het volgende handboek aan: Warzee, J. en Delespaul, G. (2004). *Handig zelfstandig*. Altiora, Averbode.

LES 3.B

Wat is een relikw?

Reliek komt van het Latijnse woord *relictum* dat overblijfsel betekent.

Relieken zijn overblijfselen of voorwerpen van een persoon met een voorbeeldfunctie. In de katholieke kerk gaat het altijd over heiligen of over Jezus Christus. Er zijn drie categorieën relieken. Relieken van de eerste graad zijn lichaamsdelen van de heilige, die van de tweede graad zijn kledingstukken en die van de derde graad zijn voorwerpen waarmee de heilige in aanraking is geweest. De gedachte achter een relikw is dat de kracht van een heilige overging in datgene wat er van hem overblijft of waarmee hij in aanraking kwam. De gedachte achter een relikw is een universeel begrip: overal ter wereld en in alle tijden blijven voorwerpen, kledingstukken of het lichaam van een dierbare afgestorvene, een aanleiding om die persoon te herinneren.

Bron: Pelgrims, A. en Schraepen, D. (2009), *Relikwieën - leerkrachtenhandleiding*, werkstuk module erfgoed lerarenopleiding XIOS Hogeschool, onuitgegeven.

Wat is een heilige?

Kort gezegd zijn heiligen personen die omwille van mirakels, sterke geloof of goede daden een voorbeeldfunctie hebben voor de gelovige gemeenschap. We kunnen ervan uitgaan dat er in totaal zowat 25000 heiligen bekend zijn (van wie meer dan de helft anoniem gebleven is).

Bij een heiligverklaring gaat de Kerk niet over één nacht ijs. Er gaat een hele studie aan de persoon aan vooraf. Er zijn 3 stadia:

- Eerbiedwaardige dienaar: de persoon in kwestie wordt voorgedragen voor een onderzoek tot heiligverklaring. Wanneer dit onderzoek positief is, kan het kerkrechtelijke onderzoek gestart worden.
- Zaligverklaringsproces: een kerkrechtelijk onderzoek moet nagaan of het leven van de persoon tot voorbeeld strekt. Hiervoor komen getuigen maar ook de zogenaamde “advocaat van de duivel” aan het woord. Als het onderzoek tot een positief oordeel komt, dan wordt het dossier naar Rome gestuurd. Een zalige wordt meestal vereerd op de plaats waar hij geboren is, of waar hij zijn belangrijkste werkzaamheden verricht heeft.
- Heiligverklaringsproces: deze procedure lijkt op de vorige, alleen wordt de hele wereldkerk hierbij betrokken. De voorbeeldfunctie is het allerbelangrijkst. Een heiligenleven moest een schitterend verhaal zijn en geen geschiedenisstukje.

Bron: Pelgrims, A. en Schraepen, D. (2009), *Relikwieën - leerkrachtenhandleiding*, werkstuk module erfgoed lerarenopleiding XIOS Hogeschool, onuitgegeven.

LES 3.C

Wat is de Roode Roos?

Rederijkerskamer De Roode Roos - Koninklijke Maatschappij van Muziek en Rhetorica De Roode Roos

De rederijkerskamer De Roode Roos ontstond rond 1510 als opvolger van de Sint-Annagezellen, die toen al enkele jaren tijdens de processies een mysteriespel opvoerden. De Roode Roos nam deze traditie over en schakelde zich daarmee in in een merkwaardige cultuurbeweging die reeds op het einde van de 12de eeuw ontstond in het huidige Noord-Frankrijk. Min of meer geletterde en vrije burgers van de steden verenigden zich rond het spelen van toneel, het maken van gedichten en het houden van voordrachtwedstrijden in de volkstaal. Via het graafschap Vlaanderen en het hertogdom Brabant verspreidden de rederijkerskamers zich ook tot in de steden van het oude graafschap Loon.

Tot op het einde van de 18de eeuw was De Roode Roos, net als alle andere rederijkerskamers, een belangrijk gegeven in het culturele leven van de stad. Niet alleen luisterden ze de religieuze feesten op met aangepaste toneelopvoeringen, ze zorgden ook voor de straatversieringen en de ontspanning van de burgers ter gelegenheid van de kermissen. Zo was De Roode Roos o.m. de eigenaar van de Hasseltse stadsreus, de Langeman, en organisator van de Meiavondviering. Als gewapende kamer droeg ze ook bij tot de verdediging van de stad en de ordehandhaving tijdens de jaarmarkten.

De meeste rederijkerskamers overleefden de Franse Revolutie niet. De Fransen schaften ze overal af, maar ze waren toen al lang over hun creatieve hoogtepunt heen. In Hasselt slaagde De Roode Roos wel in haar voortbestaan door zich om te vormen tot “société d’art dramatique”. Willem I van Oranje verleende haar in 1820 de titel van “Koninklijke”. In de loop van de 19de eeuw kwam het accent van hun culturele activiteiten steeds meer te liggen op de muziek, mede onder impuls van de familie Claes. Na enkele fusies ontstond zo in 1850 de “société royale de musique et de rhétorique De Roode Roos”. Zo bleven de oude rederijkers tot aan de Tweede Wereldoorlog een belangrijke rol spelen in het cultuurgebeuren van Hasselt, vooral met hun harmonie en hun symfonieorkest.

De Roode Roos bestaat nog steeds, maar hun publieke optreden beperkt zich tot de deelname aan de meiavondviering en de zevenjaarlijkse uitdeling van erwtensoep met hun reus Don Christoph, een afstammeling van de stadsreus uit de 16de eeuw.

De kunstschaten van de rederijkerskamer, inclusief hun reus uit 1810, zijn te zien in Het Stadsmus.

Bron: Ilsen, M. 'Roode Roos', artikel op www.hasel.be, geraadpleegd op 07/01/2010.

Wat is mondelinge geschiedenis?

“Mondelinge geschiedenis is het interviewen van getuigen om het verleden te (re)construeren en alles wat daarbij komt kijken: het zoeken van potentiële getuigen, het selecteren en contacteren van informanten, het opstellen van een vragenlijst, themalijst en een contract, het interviewen, het uitschrijven of de transcriptie van de interviews en de ontsluiting ervan. De kern van dit proces is het interview. Als dit interview is vastgelegd op een drager vormt het samen met de verschillende randdocumenten een mondelinge bron.”

Bron: De Wever, B.; Crul, C., François, P. & Rzoske, B. (2005). *Van Horen Zeggen. Mondelinge geschiedenis in de praktijk*. Projectgids. Universiteit Gent. Vlaams Centrum voor Volkscultuur vzw. P. 16.

Reflectie over mondelinge geschiedenis

Waarop moeten we letten bij het uitkiezen van een respondent (te interviewen persoon)?

Zoek naar een persoon die nuttige informatie heeft over het onderwerp (professionele achtergrond, vrije tijdsbesteding, uitgegeven werken, ... kunnen hier aanwijzingen zijn). Hierbij sluit de tip aan te zoeken naar autoriteiten op het te onderzoeken gebied.

Zoek ook naar een persoon die nog extra informatie kan aandragen. Als je een beeld wil krijgen van de sfeer op school interview je zowel leerlingen uit meerdere jaren als leerkrachten, directie, enzovoort. Op die manier krijg je een compleet verhaal.

Wat kunnen we doen om de geloofwaardigheid na te gaan?

Zoek meerdere respondenten met een gelijkaardige achtergrond voor wat betreft het te onderzoeken onderwerp. Vergelijk de verkregen informatie. Indien mogelijk (soms ligt het onderwerp te gevoelig of moet je opletten met het vrijgeven van vertrouwelijke informatie) kan je een tweede respondent confronteren met de tegenstrijdigheid tussen zijn/haar verhaal en de eerder verkregen informatie.

Ga ook de feiten die wel in de literatuur staan na. Op die manier weet je in hoeverre de algemene kennis goed wordt overgebracht door de respondent.

Ga je akkoord met volgende stelling. Beargumenteer je standpunt. “Gesproken bronnen zijn net zo geloofwaardig als geschreven bronnen”.

Een aantal bedenkingen hierbij zijn:

- In principe wordt een boek, artikel, essay, ... ook door één of meerdere personen geschreven en is een geschreven bron dus ook een interpretatie.
- Net zoals bij geschreven bronnen hangt de geloofwaardigheid ook samen met het feit of je een getuigenis uit eerste hand krijgt of dat het een verhaal “van horen zeggen” is.
- Op een geschreven bron kan wel een ruimer publiek kritiek leveren indien onjuiste informatie wordt meegegeven.

Bron: De Wever, B. & Rzoska, B. (08-12-2005). Cursus mondelinge geschiedenis. [onuitgegeven].

Bronnen

*voor
leerlingen*

BRON 1: WIKIPEDIA, GERAADPLEEGD OP 08-12-2009

Virga Jesse processie te Hasselt

Sinds 1682 wordt te Hasselt om de zeven jaar een Maria-processie gehouden, ter ere van de Virga Jesse, maar de Hasselaars noemen dit evenement kort en goed “het zevenste jaar”. Bij die gelegenheid wordt een 14e eeuwse gotisch beeld, gepolychromeerd in een wiegende houding, dat bewaard wordt in de Virga-Jessebasiliek in Hasselt tijdens de vakantiemaanden doorheen de uitzonderlijk mooi versierde stad gevoerd. De Virga-Jessebasiliek werd op 6 mei 1998 door de Paus van kerk tot basiliek verheven.

Nagenoeg het ganse stadscentrum is gedurende deze 3 weekends verkeersvrij. De zevenjaarlijkse traditie gaat terug op de bezetting van de stad door Hollandse troepen in 1675, zodat gedurende zeven jaar de optocht niet kon doorgaan. Bij de aftocht van de troepen, werd bij wijze van dank aan de Maagd deze optocht terug gehouden, doch men besloot er een zevenjaarlijkse traditie van te maken. Slechts ter gelegenheid van de Franse bezetting op het einde van de 18e eeuw, en in 1940, werd deze cadans onderbroken.

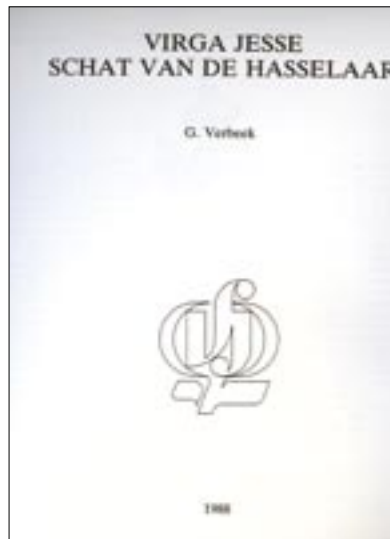
Bij de organisatie van deze ommegang verdeelt de stad zich spontaan op in wijken, bij deze gelegenheid rotten genoemd. Zij wedijveren om het traject van de optocht door middel van de meest uitgekende versieringen een feeëriek uitzicht te geven. Elke van de meer dan 50 rotten staat ook in voor de organisatie van een folkloristisch tafereel, of een episode uit Maria's leven. Bekende steeds weerkerende items zijn: de Dolende Man, de Dief op het Hek, het Kind van de Morin, het huisje van Jan en Katrien, de Stella Maris, het Heilig Paterke van Hasselt, het Huisje van Nazareth...

Een van de opvallende elementen in de opbouw van de laatste processies is de kleding van de uitgebeelde personages. Zij dragen in tegenstelling tot zoveel historische optochten niet de vermoede kleding uit de tijd waarin de te herdenken gebeurtenis plaats had, doch verrassend moderne kledij. De uitleg van sommige minder verfijnde Hasselaars: “aan baardheiligen hebben we geen boodschap...” Het is een oude maar moderne processie in een moderne stad.

Bij de laatste organisatie in augustus 2003 heeft de eindverantwoordelijke, de heer Paul Judo, heel wat zorgen gehad, ondanks of precies omwille van de warme zomer, om de processie een normaal verloop te geven. De hittegolf heeft ervoor gezorgd dat de eerste van de drie optochten ingekort moest worden, en een stortbui belette de tweede zondag een normaal verloop, zodat de daaropvolgende woensdagavond een verkort traject afgelegd werd. Alleen de derde zondag heeft een normaal verloop gekend.

Tijdens een karnavalszitting van de Hasseltse “Koekerellen” heeft Jos Ghysen, bekend radiofiguur en conferencier, op een vriendschappelijke maar hilarische manier alles wat notabele van de stad was, inbegrepen zichzelf, in het Hasselse dialect (het Hessels) over de hekel gehaald in het kader van de gebeurtenissen rond één van de zevenste jaren uit zijn jeugd.

BRONNEN 2&3: **JOOSTEN, B. (1981). *DE HASSELTSE VIRGA JESSE EN HAAR KERK.* COMITÉ ZEVENJAARLIJKSE VIRGA JESSEFEESTEN V.Z.W.**
EN
VERBEEK, G. (1988). *VIRGA JESSE. SCHAT VAN DE HASSELAAR.* COMITÉ ZEVENJAARLIJKSE VIRGA JESSEFEESTEN V.Z.W., HASSELT

BRON 4: **AFFICHE VAN DE VIRGA JESSEFEESTEN UIT 1898,**
DOCUMENTATIECENTRUM VIRGA JESSEFEESTEN

STAD HASSELT 1898
 Zevenjarig Jubelfeest der

VIRGA JESSE

GEVIERT IN O.L.V. KERK
 VAN 14 TOT 23 AUGUSTUS

ORDE DER GODDELIJKE DIENSTEN :
 Zondag 14 Augustus, om 5 ure middag, plaatsen van het miraculeus en door Z. H. Pius IX gekroond beeld van O. L. V. Virga Jesse, op eenen troon in het midden der Kerk; Scenen, Loe. Gozzas, soon met vult.
 Maandag 15 Augustus, FEEST VAN O. L. V. HEIMELVAART : Om 9 ure, plechtige Messen met assistentie van Zijne Hoogwaardigheid Monseigneur GOUTHELOU, Bisschop van Luik. — Na de hoogmis :

LUISTERRIJKE PROCESSIE
 DOOR DE STAD, OP PRACHTIGE EN EIGENAARDIGE WIJZE VERSIERD

OP DE WERKDAGEN :
 Om 5 ure, de eerste Mis, waaronder Scenen; om 9 ure, plechtige Hoogmis met Scenen; om 4 1/2 ure, Vespers, French Sermon in Duisterte; om 7 1/2 ure, Bezenbedje, Sermon, Lof gezang door het volk.
 Zondag 21 Augustus, om 9 ure, PONTIFICALE MIS, gezongen door Zijne Hoogwaardigheid Myr VANDER NISCH, Aartsbisschop van Paris. Daarna

TWEDE ONGANG DER PROCESSIE
 In den avond **ALGEMEENE VERLICHTING** der Stad.

Dinsdag 23 Augustus, diensten gelijk de andere werkdagen; 3 avonds, om 7 1/2 ure, Statersmissen, Paaselijke Zegen, Lof en Te Deum.

De Scenen zullen gewerkt worden door de Z. K. Paters Minderbroeders, AMALLETUS en ARFUTUS in het Vlaamsch en door den Z. K. Pater LEOPOLD, in het Fransch.
 De plechtige Scenen zullen de Heilg. vrees volke offeren, met de heilg. in communië, O. L. V. Bild e Scenen in stilte en lichte verlichting van F. M. den Pater.

Beeld, die 10 juli 1898. De College van Burgemeester en Schepenen.
 De Buis : De Commis : De Burgemeester en Schepenen : F. PORTMANS.
 E. STAPPERS

S.P.Q.H.

BRON 5: **POSTKAART UITGEGEVEN NAAR AANLEIDING VAN DE VIRGA JESSEFEESTEN VAN 1968, DOCUMENTATIECENTRUM VIRGA JESSEFEESTEN**

BRON 6: AUGUSTE LEVESQUE (19DE EEUW), GOUDEN KRONEN VOOR HET VIRGA JESSEBEELD EN HET VIRGA JESSEKIND, 1867, GOUD, HET STADSMUS

**BRON 7 : NIKLAAS II SIGERS (1603-1655) OF NIKLAAS SIGERS III (1636-1675),
ONZE-LIEVE-VROUW VIRGA JESSE BEDEVAARTVAANTJE, CA. 1650,
KOPERGRAVURE, HET STADSMUS**

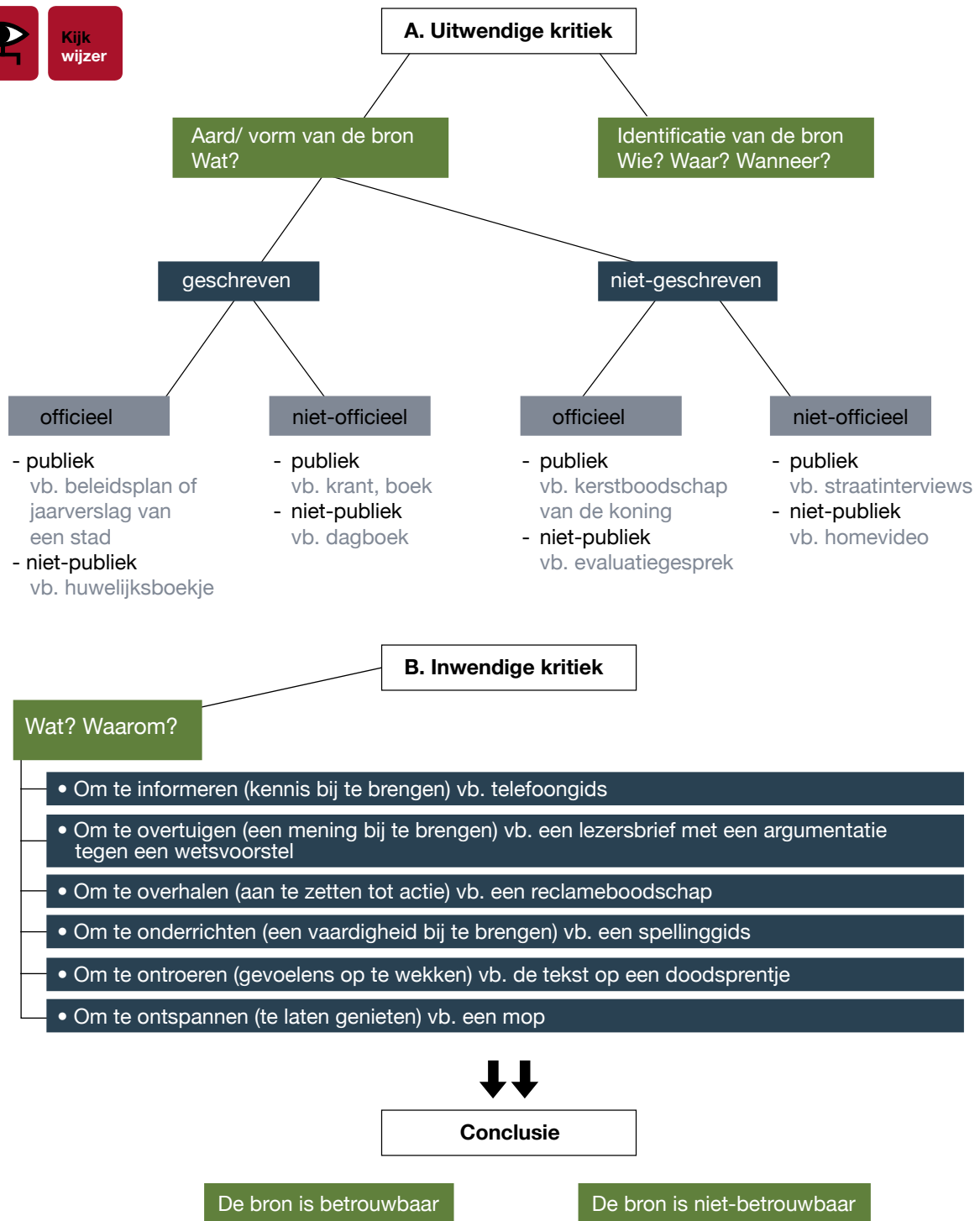
BRON 8: **KIJKWIJZER, SAMENGESTELD AAN DE HAND VAN WARZEE, J. EN DELESPAUL, G. (2004). HANDIG ZELFSTANDIG. ALTORIA, AVERBODE, PP. 41-42.**

EN

HTTP://WWW.VANIN.BE/CMS_MASTER/IMAGES_SUB/NIEUWNETWERK/NIEUWSBRIEF/MODULEZC_OPLOSS-TER.PDF, GERAADPLEEGD OP 13-01-2010

**Kijk
wijzer**

Voor meer informatie over bronnen en bronnenonderzoek bevelen we het volgende handboek aan: Warzee, J. en Delespaul, G. (2004). *Handig zelfstandig*. Altiora, Averbode.

BRON 10: **SCHILDERIJ: ANONIEM, *HET MIRAKEL VAN DE SCHALIEDEKKER*, 17DE EEUW, OLIE OP DOEK, HET STADSMUS**

BRON 11: WIKIPEDIA, GERAADPLEEGD OP 20-12-2009

Mirakel is:

- een ongelooftwaardige gebeurtenis, zie wonder
- een Nederlands televisieprogramma, zie Mirakel (televisieprogramma)

Wonder:

Een **wonder** of **mirakel** is een zeer indrukwekkende en rationeel (schijnbaar) onverklaarbare gebeurtenis. Verschillende religies bevatten beschrijvingen van het plaatsvinden van wonderen en geven er verschillende verklaringen voor, meestal door verwijzing naar een bovennatuurlijk wezen.

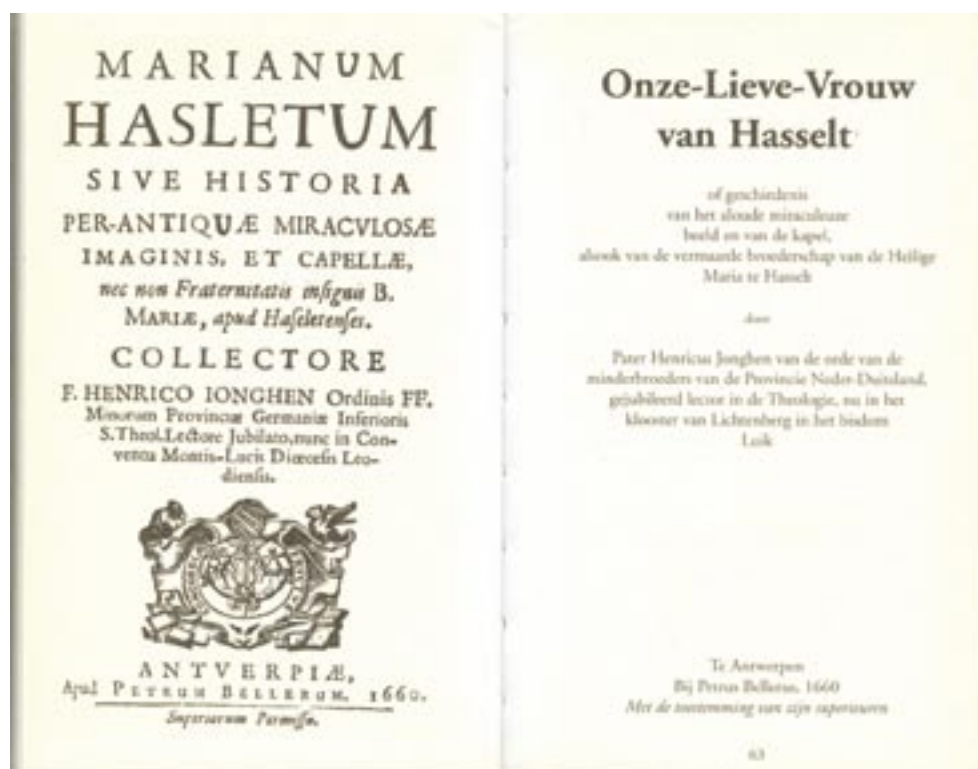
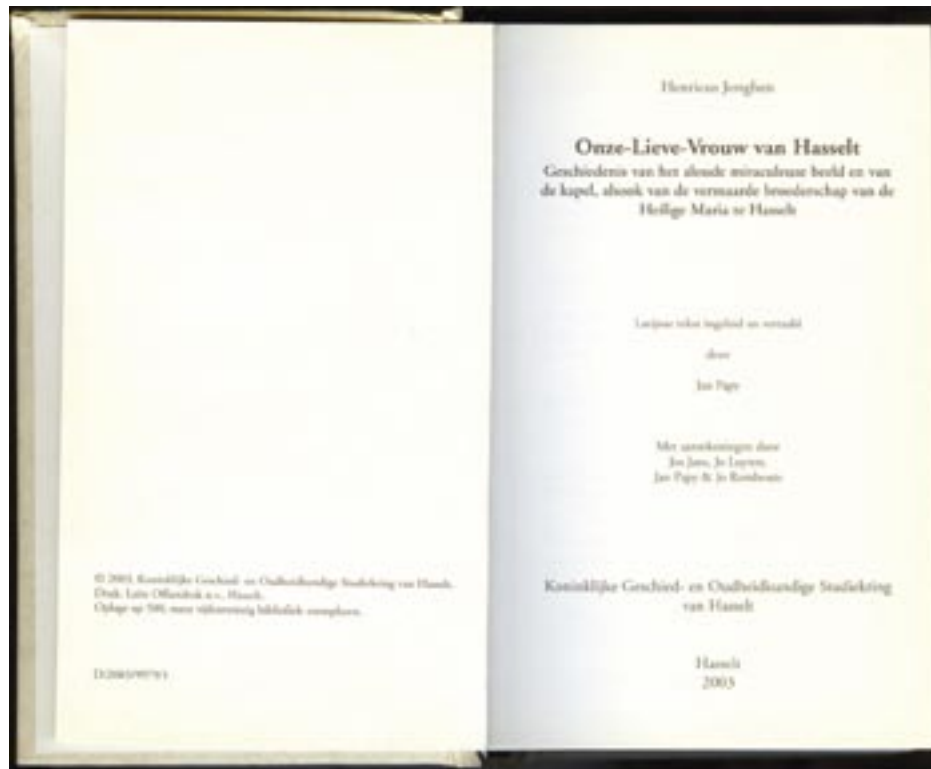
- Volgens de theïstische stromingen in monotheïstische religies, zoals het christendom en de islam, is een wonder een ingreep van God in het universum. Soms refereert het woord *wonder* aan een actie van een bovennatuurlijk wezen dat geen god is, bijvoorbeeld een engel of geest.
- In het boeddhisme zijn wonderen vaak gerelateerd aan de zes bovennatuurlijke krachten.

Mensen van verschillende religieuze achtergronden hebben vaak verschillende definities van het woord *wonder*. Zelfs binnen een bepaalde religie wordt het woord nog op verschillende manieren gebruikt.

Het woord 'wonder' kan in het algemene spraakgebruik ook duiden op iets dat grote verbazing wekt en moeilijk te geloven of te begrijpen is, vaak kwalificeert men die gebeurtenis dan als 'wonderlijk'.

BRON 12: : **MIRAKELS BESCHREVEN IN JONGHEN, H. *ONZE-LIEVE-VROUW VAN HASSELT. GESCHIEDENIS VAN HET ALOUDE MIRACULEUZE BEELD EN VAN DE KAPEL, ALSOOK VAN DE VERMAARDE BROEDERSCHAP VAN DE HEILIGE MARIA TE HASSELT* (2003, J. PAPY, VERT.). KONINKLIJKE GESCHIED- EN OUDHEIDKUNDIGE STUDIEKRING VAN HASSELT. (OORSPRONKELIJKE UITGAVE 1660)**

quo facto declaravit insignem quam de Imagine hac facta gerebat opinionem. Ab ulterioribus igitur probatioribus firmis miraculorum inquisendis hic speret deo, credens illustrissimum viri tam eminentis calculum, omnia attentionis excellere instrumentum.

Est verò dolendum, quòd tam præclara misericordiae divinae prodigia, Deipam Virginis patrocinii impetrata, vel scripso particulariter notata non fuerint, incuria illius temporis hominum: aut certe, notata perierint, injuriâ temporum. Sanè perpaucas reperimus in archivo, & ea ipsa hic pio Lectori tradenda putavi, quemadmodum procarum spicarum manipulum, collectum post terga metentium.

§. I.

De Esergumena liberata.

FUit *Hylsi* mulier meritata *Heylwig* nomine, dicta *Luci*, immundis exagitata spiritibus. De cujus vexatione maritus ipsius haud modicè cœnitus, uxorem afflicta adduxit ad limina hujus *Mariae Capellæ*, pro obtinendo solatio. Hi Sab batho quodam, à mane ad meridiem usque
(el co-

Met deze daad heeft hij zijn hooggevoelde mening over de Heilig Beeld te kennen gegeven. Daarom zie ik hier af van het onderzoeken van latere bewijzen aangaande haar miraculeuse faam. Ik geloof namelijk dat dit beroemd oordeel van een zo'n aanzienend maar elk bevestigend document overtreft.¹⁰

Het valt te betruwen dat in achterwege woonderschrijven van goddelijke barmhartigheid, verkregen door de bescherming van de Moeder Gods Maagd, niet te schrift zijn geseld door de nalatigheid van de mensen van toen, of dat geschreven zeker door de moeilijke tijdsomstandigheden verloren zijn gegaan.¹¹ In elk geval vinden wij er in het archief maar weinig terug en meende ik er goed aan te doen te hier ter beschikking te stellen van de vrome lezer, als een bundel van enkele kousaaten, opgetraapt achter de rug van de maaien.

Eerste paragraaf

Over de verlossing van een heeten vrouw

Er was in Hasselt een ghevoerde vrouw met de naam *Heylwig*, higenaemd *Luci*, ghevoeld door onreinen geestes.¹² Hiervoer ten zwaeren bedroefel bracht haer ongheroort zijn ghevoelde vrouw tot aan de dieropel van deze *Maria* kapel om troost te vinden. Op een zaterdag kwam hij daar met vele getuigen van 's middags

(in coram imagine constituta) cum pluribus fidelibus congregatis cuius divinas ceabat clementiam, ut meritis & intercessione beatissima Virginis, sortem armarum, ex usurpato feminei corporis domicilio, profligeret.

Res miral cum jam ad horam meridianam usque, fidelium preces devotè petra- horetur, Imago perspicuè cernitur sudoris guttas à facie distillare, & quidem in copia tanta, quòd à facie in tunican decidentes, ad oram usque descenderent vestimenti. Quo viso maritus afflictae materis, plenus fiducia piâ ferrexit, & manu liquorem defluentem excipiens, ad uxorem demoniacam applicavit, per faciem eiusque partes corporis partes tam oblitivendo.

Mox autem apparuit efficacia stillantis tinguenti misericordis. Nam eo liquore mulier delibuta, per totum corpus distendi conspicitur & inflari, velut si veneno pessimo, contra remedium applicatum pugnante, fuisset intoxicata. Qua infusio post modici temporis moram detumescens, evasit ipsa muliere in stupore quodam & ecclasi remanente.

Tum sui compos effecta, perfecta apparuit reddita sanitati, nec non à pessimi possessoris dirâ tyrannide liberata. Quare que prius Satanicis furis agitata adversis Dei-

tamen (zij had voor het beeld plaatsgenomen) en had hij barmhartiglijk ons goddelijke gracie dat God onwille van de verdiensten en door de tussenkomst van Allerheiligste Maagd de overgewapende vijand uit haar lichaam zou verwijderen.

O wonder! Toen de geboden van de geloovigen reeds vroom tot 's middags woorden gesproken, bemerkte men duidelijk dat er vloeddruppels van het aangezicht van het beeld rolden, en wel in zulke mate dat zij van het aangezicht op het kled viel en tot op de hoord van het kled naar beneden liepen. Toen de echgenoot van de ghevoelde vrouw dat had gezien, stond hij vol vertrouwen op, ving met zijn hand het allopende zweet op, wendde zich naar zijn beteren vrouw en strek het over haar aangezicht en andere blote lichaamsdelen.

Tensied was de werkende kracht van de druppende olie van barmhartigheid duidelijk. Want bemerkend met die vucht zag men de vrouw over haar gehele lichaam zitten en opswellen, als was zij (strijdende tegen het tegengif) met een dodelijk vergif vergiftigd. Deze opswelling nam na een tijde weer af en verdween, terwijl de vrouw in verbaasung en nog buiten zichzelf bleef.

Toen ze weer tot zichzelf was gekomen, bleek dat ze weer volkomen gezond was geworden en dat ze verlost was van de verderfelijke tirannie van die slechte bezitter.¹³ En daarom zong zij, die tevoren nog met een duivelse tanzij schrikwekkende lutzeringen had uitgepewd

(cū coram imagine constitutā) cum pluribus fidelibus congregatis oratōe divinam creabat clementiam, ut meritis & intercessione beatissima Virginit, sortem armatum, ex usupato femini corporis domicilio, profligaret.

Res mirā! cum jam ad horam meridiam usque, fideiūm preces devotē protraheretur, Imago perspicuē cernitur sudoris guttas à facie distillare, & quidem in copia tantā, quod à facie in tunicam decidentis, ad oram usque descenderent vestimenti. Quo viso maritus afflictae matris, plenus fiducia piā surrexit, & matris liquorē defluentem excipiens, ad axillam emoniacā applicavit, per faciem aliūque partes corporis partes tam oblinendo.

Mox autem apparuit efficacia stillantis unguentis misericordias. Nam eo liquore mulier delibuta, per totum corpus discedi conspicitur & inflari, velut si veneno perfuso, contra remedium applicatum pugnet, fasces intonsurata. Quae inflatio post modici temporis moram detumescens, evasit: ipsa muliere in stupore quodam & extasi remanente.

Tum sui compos effecta, perfecta apparuit reddita sanitati, nec non à pessimi possessoris dirā tyrannide liberata. Quare quae prius Sataniae fūta agitata ad verbum Dei-

samen (zij had voor het beeld plaatsgenomen) en had hij hartochdelijk een goddelijke gracie dat God onwille van de verdiensten en door de tusschenkomst van Albetalige Maagd de overgewoende vijand uit haar lichaam zou verwijderen.

O wonder! Toen de geboden van de gelovigen reeds vroom tot 's middags werden getroffen, bemerkte men duidelijk dat er zweetdruppels van het aangezicht van het beeld rolden, en wel in zulk mate dat zij van het aangezicht op het kleed vielen en tot op de boord van het kleed naar beneden liepen. Toen de ophangster van de gekwelde vrouw dat had gezien, stond hij vol vertrouwen op, ving met zijn hand het aflopende zweet op, wendde zich naar zijn beeten vrouw en strek het over haar aangezicht en andere bloete lichaamsdelen.

Terstond was de werkende kracht van die druppelende olie van barmhartigheid duidelijk. Want bevoerd met dit vocht zag men de vrouw over haar gehele lichaam zwellen en opwellen, als was zij (strijdende tegen het gift) met een dadelijk gift vergiftigd. Deze opswelling nam na een tijde weer af en verdween, terwijl de vrouw in verbijing en nog buiten zichzelf bleef.

Toen ze weer tot zichzelf was gekomen, bleek dat ze weer volkomen gezond was geworden en dat ze verlost was van de verderfelijke tirannie van die slechte bezitter.¹⁷ En daarom zong zij, die vrouwen zong met een daverend ransel schrikwekkende lasteringen had uitgepand

Dei-parentem horrendas blasphemias evomuerat; deinceps ejusdem praeconia mirificè celebrabas: et fidelem populum circumstantem ad idem pietatis officium quibus poterat modis excitās hortabatur. Ac tandem alicui Deo Deiparaeque pro tam eximio beneficio gratias, incolamē & gaudem, à dicta Capella ad aedes proprias removit.

Hac res in oculis tantae multitudinis gesta, per totam mox civitatem est divulgata, consuetumque est desuper auctoritate Magistratus, publicum instrumentum testificationis, ut facti memoriam permaneret, Incarnationis Domini anno 1366, mensis Augusti die 16. Et ex illo monumento praesentem excipimus relationem.

§. I I.

De Errabundo quodam per Diparam apparentem à periculis liberato.

EDDUM publico scripto refertur in illo ipso anno & mense, venisse virum quendam nomine Chvillanum, ex terra longinqua, vestitus lineis indumentis, ad visitandum limina dictae Capellae. Qui rogatus de

aan het adres van de Moeder Gods, nu wonderbaarlijk haar lief en spoede zij het ontstaende vullig ijverig en met alle middelen tot een zultie vroom verhooren aan. Uitzonderlijk is ze, na God en Gods Moeder voor te'n uitzonderlijke welstand dank te hebben betuigt, gezond en blij van de genoemde kapel naar haar huis teruggekeerd.

Die geschiedde voor het oog van zovelen dat het spoedig over de hele stad werd rondverteld. Bovendien is er op gezag van de magistrat een openbare akte als getuigenis opgesteld, opdat de herinnering aan die feit bewaard zou blijven. Deze is gedaan in het jaar van de Vloerwonding des Heeren 1366, op de veertiende dag van de maand augustus. En uit dit document heb ik de reuk opgetekend.

Tweede paragraaf

Over een delend man door de verschijning van Gode Moeder aan gevaar bevrijd

In dienste openbare akte verhaalt men dat in datzelfde jaar en die maand een man, Christiaan genaamd, uit een ver land en in linnen kledij gekled, de genoemde kapel is komen bezoeken.¹⁸ Toen men hem

tot de hujus occasione devotionis, à se tale votum emissam asseveravit, ex hujusmodi causa.

Cum peregrinè profectus essem, aiebat, in quadam silva me contigit aberrare, deviantemq; magis ac magis à supererectis notis tenebris deprehendi. Tempestas quoque tam horrenda fabricabatur, & pluvia velut aernatim effusa, acce tonitruis rebouans, atque fulgetris coruscationibusq; discissa, nec non spiritu procellarum nemoris arbores ad invicem concutiente, tam terribilis undiq; serum facies erat, ut videretur extremam desolationem & orbis excidium imminere.

Quid agerem autem in tantis periculis constitutus, & omni profecti humano subsidio destitutus? In mentem venit clementissima Virgo Maria, quæ hoc sacro loco passim colitur, & quæ plurimæ, ad eam in afflictione clamantibus, illud patrocinantur. Ad eam proinde cum fiducia magnè securus, orabam: *O Mater benignissima, miserere; succurre periclitanti, quæ presertim es consulatrix et assistens.* Et votum adhibam ad periculum: *Ecce hic periculis sumus miseranda liberatoris, ad limina tua Hapsburgæ Capite, paventis labia pergrinatur, amittit sedens super nuda, prosequam limen domus max calcabo.*

I Vix

voeg naar de aanbidding van deze devotie, verzekende hij dat hij dit bekoofd had om de volgende reden:

Toen ik naar het binnenland was vertrokken, zij bij geboude het dat ik in een bos verdoken liep en, steeds meer op de doof, overvallen werd door de vallende duisternis van de nacht. Ook kwam er nu's schrikwekkend orover opzetten en viel de regen met lukken uit de lucht, terwijl de hemel weerklink van het gelander en verschende van de weerlichamen en blakens, en ook de bomen van het bos beangings heen en weer schadden door de storm. De aanblik van dit alles was overal zo verschrikkelijk dat het loek of de vinnere oernaamheid in het einde van de wereld nakend waren.

Wat moest ik doen nu ik blootgesteld was aan zo'n grote gevaar en verlieten om blijven van alle menselijke hulp! De goedertierenste Moeder Maria kwam me voor de geest die op deze plaats op innig vrome wijze wordt vereerd en zoveel mogelijk van hen die haar in nood aanroepen versand beschermen. Tot haar nam ik dan met groot vertrouwen mijn toevlucht en ik bad: *O goedertierenste Moeder, heb erbarmen! Gij die de zusters van bijstand zijt van de verdrukten, kom mij in mijn nood tot hulp!* En een [haar] te overhalen voegde ik daar een belofte aan toe: *Als Uw barmhartigheid mij uit dit gevaar verlost, zal ik in een heiligheid van Uw Heiligste hegel vieren, gebald in een limen doek op het blote lichaam, tenaalter ik de drempel van mijn huis zal betreden.*

Vix verba pronuntiarum, & ecce conspectui meo se venerabilis exhibet Domina, tucronico me compellens eloquio, cum tamen hæc longè contingerent in Gallica regione: *Quod hic, inquit, Fili Christiane, agis, in periculis tuis? Et ego: Nil apparet, aiebat, O Domina, modum evadens, Tuus illi me ductio suavitè apprehendens, viamque commencentiam: Hanc, inquit, ingrediens sumam, & nuda sumis: perveneris tunc ad exiguum tuam, et tunc periculis liberatus.*

A timore confirmatus his verbis, & in spem filotis erectus, ingressus sui monstratam viam, arboribus malis in silva condensis hinc inde cedentibus, ut mihi compendiosior transitus efficeretur. Et aliquo ulque cum processissem, ad Dominam retrospecti, cum illa me foquessetur, at illa se meis subduxerat oculis, & opere per sancta misericordiam, disparaverat.

Incolamus anem ego, desertam pertransiit silvan, & timentulum nimis evas tempestatis horrores.

Hic ergo de causa, tali quo me confictis habitu veato, ut votivam adimpleam peregrinationem, & gratias agam Matri misericordiam, quæ me de tantis periculis liberavit. Hæc illi.

§. III.

Nareeliks had ik die woorden uitgesproken of, viel, een verbijwaardigste Dame openbaande zich aan mij en sprek mij toe in het Duits, terwijl dit alles zich nochtan diep in Frankrijk voorded. *Wat doe jij hier in zo'n grote gevaar, mijn zoon Christiane!* En ik antwoorde: *Merken: ik zie geen middel om hieruit te graken.* Toen nam ze me zacht bij de arm en terwijl ze me de weg wees, sprek ze: *Gie die pad op en over niet. Doe ad je op een bekende weg binnen, verlost van deze grote gevaar.*

Door deze woorden werd ik gesterke tegen mijn angst en vatte ik weer moed op een goede afloop. Ik ging de weg op die zij geroemd had, terwijl de vele bomen in het dichte bos van beide kanten weken opdat mijn nacht koeler zou zijn. En toen ik een weinig verder was gewandeld, keek ik om naar de Dame: of zij mij soms volgde. Maar zij had zich aan mijn zicht ontrokken en was, na het volbrengen van haar werk van barmhartigheid, verdwenen.

Ongedienst bele ik het verlaten bos doorkruist en ontdekte ik aan de verschikking van het orover. Daarom nu kom ik in de kledij waarin jullie me zien en mijn belofte bedruvan te volbrengen en dank te brengen aan de Moeder van de barmhartigheid die mij van zulke gevaar heeft verlost.

Dit waren zijn woorden.

§. III.

De Prole cujusdam Æthiopijsæ resuscitata.

INTER alia ornamenta devota hujus Imaginis beatissimæ Virginis, est etiam Tunicella quædam argentea, scutata, cum beatorum item argenteis, ex ea undique dependentibus, opere peregrino præsertim, & raro: quam fert traditio communis ad ornamentum **I**esu Christi, (quem Imago Deiparæ sinistro brachio gestat) oblatam, à quadam Æthiopijsæ, per talem occasionem.

Hæc Æthiopijsæ Domocella, pertransiens *Hallestum*, in quadam hospitiarum domo, Capellæ Mariæ vicinâ, nunc *in Herung* vulgariter appellatâ. Prolem suam Æthiopijsæ, quam secum habebat, infirmâ caritative, ad superiora domus ascendens, & per tecti fenestram cupiens prospicere, per eam excide in plateam, & ultimâ quæstione colubâ, continuo expiravit. Ad forum conuersens, è domo peccurrenti Mater, & prolem suam invicem tam miserabili casu repensè subtraçtam, doloris clamoribus, amens lachrymis, ac femineo ejaculata, vocem excitavit viciniam ad lamentum.

I 2 Erat

Derde paragraaf

Over de opwekking van het kind van een Moeder

Onder andere seniervrouwen van dit beeld van de Allerheiligste Maagd is er ook een klein zilveren rokje met ruitvormig patroon en met dunne plaatjes, eveneens van zilver, deze hangen er oeverl aan. Het werk is zeer buitenlands en rektaam. De algemene overlevering wil dat het door een Moeder²⁷ werd geschonken als verriering van het kindje Jesus (het beeld van de Moeder Gods draagt deze op de linkerarm), en dit bij volgende gelegenheid.²⁸

Deze Moeder misde door Hasselt en was geberbergt in een huis nabij de Mariakapel, nu in de volksmond *de Kruisje genaamd*.²⁹ Het kind dat deze Moeder bij zich had, was uit kinderlijke nieuwsgierigheid tot op de solder van het huis geklimmen. Daar het door het dakvenster wilde kijken, viel het daardoor op straat. Door de dag van de val bleef het dadelijk zijn laatste adem uit. De moeder hoorde de val en liep het huis uit en toen ze ontdekte dat haar kind haar plots door zo'n jammerlijke val was overvallen, heeft ze met haar jammerschrieken, bittere tranen en vreesachtig smidbaar de gehele buurt tot medelijden bewogen.

319

Erat virò nonnemo de concurrenzium hominum turba, qui fiduciam habens in patrocinio Genitricis Dei Mariæ, confileret parvulum cadaver è terra levatum, ad viciniam adferri Capellam, & coram Imagine miraculose super altare constitui. Sic factum. Et in Capellâ conjunctis pioorum votis oratum, ut dignaretur misericordie Mater, & desolata parvati, & proli mortuam miserari, Nec preces invenit in vanum.

Et mira celestis pietatis! Revixit illicò puer, & coram omnibus sanus apparuit, qui pariter magnificabant Deum, ejusque sanctissimum Genitricem. Et patris mater immenso gaudio superflua, in voces erupit gratiarum actionis & laudis: ac in perpetuum proli sibi per Virginem reddere, memoriale, Filio Virginis benedicto, prædictam argenteam obtulit Tunicellam. Hoc ego donarium, cum super ibi essem, in manibus habui, & pro peregrini operis raritate solum admiratus.

§. IV.

De sacrilego fure, Capella spoliatore, & vinitus castigato.

CONTIGIT altero die post anniversarium Dedicacionis Hallestensis, ut factum

Er was echter iemand in die menigte van mensen die kwamen toegelopen die vernieuwen had in de bescherming van de Moeder Gods Maria. Hij gaf haar de naam het dode kind op te nemen om het naar de nabijgelegen kapel te laten dragen en het daar op het altaar voor het miraculeuze beeld te leggen. Zo geschiedde. En in de kapel heeft men gezamenlijk voornamelijk gebeden dat de Moeder van de barmhertigheid zich zou verwaardigen zich te ontfemen over de verlaten moeder en haar dode kind. En de gebeden waren niet overvloedig.

Zie de wonderlijke steefheid van de nachtwoningheid! Het kind kwam verscheidert terug tot leven en verscheen gezond en wel voor alle omstanders, die tegelijk God en zijn Allerheiligste Moeder verberlijden. De moeder van het kind liep over van innerse blijdschap en barste uit in dankbetogeningen en lofprezingen. En als omringd aandraken aan het kind dat haar door de Maagd werd teruggeschonken, heeft zij aan het gongende Zoonje van de Maagd het vreesende zilveren rokje geschonken. Toen ik onlangs daar was, heb ik dit geschenk nog in mijn handen gehad en het om zijn buitenlandsche rektaamheid bewonderd.³⁰

Vierde paragraaf

Over een heerdief en over van de kapel van guldwege geest

Het gebeurde dat een dief daags na de viering van de kerkwijding van Hasselt³¹

321

facrilegus quidam, in Capellam Marianam irrupit, & adus fuerit sacras Imagines (pectus tunc ornata) argenteis ceteris ac manifestibus, coralli Rotatis, & ornamentis aliis spoliare.

Sed non distulit ira Dei facrilego suae Materis expositori condignum punire supplicium. Enimvero, cum discedere parum, in cancellos, seu in lignum illud interstitium ascendisset, quo Chorus ab anteriori parte Ecclesiae separatur, ibidem inde descendere potuit: Omnipotentis Dei manus sic detentas ibidem, ut nulla vi se potuerit à loco movere.

Divina proinde victoris ostensione percussus, abiecit dorsum, versus partem Chori, facrilegum factum, & ita mansit ibi sedens immobilis: donec aliquo superveniente res publicaretur, ac innotesceret Magistratui.

Qui statim ad locum Ministri justitiae delinavit, ut scilicet admodum inde levarent. Et ita fecerunt: sine ulla profus difficultate sequente facrilego, qui post ibi sedebat immobilis. Inde deductus ad carcerem publicum, examinatus, & crimen tandem seriem rei confessus, adjudicatus est morti, & vitam infami laqueo terminavit.

Præter antiquam traditionem historice
I 3 koo.

de Mariakapel binnendwang en het gewaagd heeft het gewijde beeld (op dat moment nog kooftaander versien) te beroven van silven leningen en metalen, koralen pectusmeters en andere versierselen."

Maar Gods granschap heeft de passende straf voor de kerkdief die zijn Moeder bevoede, niet lang uitgesteld. Toen dese immers wilde ontkomen en over de tralies of het houten hekwerk dat het koor van het schip van de kerk scheidt was geklommen, kon hij daar niet meer af. Door Gods Almachtige hand werd hij daar zo vastgehouden dat hij zich niet geen geweld van die plaats kon bewegen.

Verslagen door deze examinatatie van goddelijke kracht, heeft hij zijn baat dat maar aan de kant van het koor naar beneden gegooid en bleef daar zo zitten tot de zaak door een voorbijganger openbaar werd gemaakt en te aan de magistraat te kennis stelde.

Dere zond verzoond geschiedde maar naar de plaats om hem met een ladder naar beneden te halen. En zo deden ze. De dief, die daar eerst nog onbewogen zat, volgde weder ook naar enige moeilijkheid. Van daar leidde men hem naar de gevangenis en werd hij oonderzocht. Hij bekende zijn misdrijf en het hele gebeurde men veroordeelde hem ter dood en hij beëindigde zijn leven aan de galg."

Naar de oude overlevering van deze geschiedenis.

hujus, in toto Oppido Hasselensi vulgatum, existit etiam declaratio cujusdam jurata, testificantis se fuisse presentem, cum facrilegus ille per ministros justitiae captivaretur. Ipse est Joannes van Tienbergh, hujus oppidi civis, qui coram Comissario Joanne Finghvene comparens, & coram D. Gasparino Hoesen Secretario Civitatis, & Francisco van Eck, ut testibus, asseveravit sub juramento, quod viderit ministros Justitiae, scilicet admodum, eundem furem à cancellis facisse descendere. Alius quoque propemodum octogenarius, vulgo dictus Pexat vanden Falde, coram eisdem & similiter declaravit, se conspexisse, quod eundem jam inferius positum, eisdem ministri Justitiae contra Capellam parietem aspectum arcibus retinebant.

ds. 14. 15.
16. D.
1706.

§. V.

De Regulario quodam, à casu letali per D. Virginem preservato.

TEGULARIUM quidam, Franciscus nomine, cognomento de Pi, anno Dominicae Incarnationis 1630. Septembris undecim die, sub Octava Nativitatis Beati-

verspreid over heel de stad Hasselt, bestaat er ook een boedige verklaring van iemand die getuigt aanwezig te zijn geweest toen die kerkdief door de gerechtsdienaren werd gevat. Deze is Joannes van Tienbergh, burger van deze stad, die verschijnt voor commissaris Jean Finckelmeire, en voor de Heer Willem Hoesen, secretaris van de stad, en Franciscus van Eck als getuigen (in meij): In het jaar 1630, 29 december. Hij verklaarde onder eede dat hij gezien heeft dat de gerechtsdienaren deze dief met ladders van de tralies hebben doen afhalen. Ook iemand anders, haast tachtig jaar oud en in de volkomene Penit vanden Velle genaamd, heeft een overstaan van dezelfde personen en op gelijke wijze verklaard dat hij gezien heeft dat de gerechtsdienaren dienzelfde dief, toen hij reeds beneden was, tegen de muur van de kapel duwden en vasthielden.

Vijfde paragraaf

Over een schaliedokter door de Heilige Maagd van een dodelijke val gered

Op de elbde dag van september in het jaar 1630 van de Vleeswording des Heren werkte een zekere schaliedokter, Franciscus genaamd en met de bijnaam de Pi^m, onder het Octaaf van Maria

stiffimæ Virginis, super quendam operan-
tium domum ex altioribus Civitatis Has-
lelethensibus, in foro sitam, & Lunæ sig-
num habentem. Et cum dies pluvia foret,
ac ipse constitutus in medio tecti, si-
nistro pede super gradum infirmum scalæ,
cum dextro autem & corpore toto ad dex-
teram partem extensus, ad infingendum ibi-
dem regulam unam, tectum dumtaxat inhi-
tebatur: & inde concepit ut gravitate cor-
poris versus eam partem præponderante,
de scala prolaberetur. Ut verò vir piensif-
simus erat, in ipso calis initio Salutationem
Angelicam protulit: *Ave Maria, gratia
plena, &c.* toto cordis affectu Mariæ com-
mendans, quæ in Haslelethana Capella de-
votè colitur & invocatur.

Et ecce celeritas patrocinii! Sensit in
momento se, vclut manus cujusdam appre-
hensam, inverti toto corpore super tectum,
ut cum pedibus antea jacuisset, tunc subito
supinas inveniretur: in versione secundum
naturæ vires ei penitus impossibili. Presen-
tium itaque Virginis adjuvenciam, ambo il-
licò manus devotè conjunxit, & Salutationem
Gabriellæ inceptam est profecutus, ac inter-
im decidit ad altitudinem sedecim
pedum.

In foro tunc Consul Civitatis obambo-
lavit, nomine *Laurentius Callyn, & Lam-
bertus*

Geboorte" op een van de hoogste huizen van de stad
Haslel, geligen op de markt en met de Maan als uithang-
bord." Daar het een regenachtige dag was en hij midden
op het dak stond met zijn linkervoet nog op de onderste
trede van de ladder maar zijn rechtervoet en zijn gehele
lichaam naar rechts uitgegerek en daar een dakpan van te
maken, en hij dus slechts op het dak steunde, gebeurde het
dat hij uit evenwicht geraakte en van de ladder viel.
Aangzien hij een godsvruchtig man was, sprak hij nog bij
het begin van zijn val het *Weesgroet Maria, ze! van gemaak-
uit*, terwijl hij zich met geheel zijn hart toevertrouwde aan
de Maria die in de Haslelose kapel wordt vereerd en
aanspoken.

En zie de snelheid van haar bescherming!
Ogebbikkelijk voelde hij dat hij, als wan hij door iersands
hand gegrepen, met zijn hele lichaam op het dak werd
omgekeerd, zodat hij, terwijl hij eerst op zijn buik had
gelegen, zich nu plotsklaps op zijn rug vond, iets wat hem
volgens de krachten van de natuur geheel onmogelijk was.
Daar hij dus een voorgevoel had van de hulp van de
Maagd, voegde hij zijn handen devoot samen en vervolgde
zijn Weesgroet en viel vervolgens van een hoogte van
zeventien voet.

Op dat oogenblik wondelden de burgemeester van de
stad, *Laurentius Callyn*, en *Lambertus*

bertus Ales, & alii cives: qui conficenti ca-
dentem, clara voce clamabant: *O Deus! iste
homo cadit ad mortem*. Ac sine quibus aliud
cogitasset huiusmodi prudentiâ? Sed aliud
est consilium Dei, ferentis epem Matris
sue clientibus, devotè invocantibus eam in
necessitate.

Videte misericordiam Dei. Cum ab om-
nibus intuentibus nihil aliud nisi casus ad pa-
vimentum usque platem, anque adeò viri
collisio & certus interitus expectarentur,
in spatio hæsit intermedio, super extremi-
tatem alicujus canalis, qui ad spatium dum-
taxat unius pedis cum medio extra ædifi-
cium protrinebat: ibique remansit immo-
tus, quousque per fumos ejus admotis
calis, illatus incolumitèq; descenderet.

Hanc historiam facti vir ille probus &
civis honestus (vultens sive Serratrici red-
dere gloriam) coram testibus & Notario
declaravit, adjuncta juramenti religione,
presenti anno 1660. decima octava mensis
Februarii die. Et circumstantiam quam-
dam addidit quæ totam historiam reddit
admirabilem.

Nempe, quod ordinariè valde formido-
losus esse solbat ad infernum tali quan-
tumvis tremore apparentium in tantum, ut
frequentè ad solam aliquam motuosam
Chordæ (cum qua salæ sive alligata) quæ
faciit

An 1660
18. Feb.

Ales" op de markt, als ook andere burgers. Toen deze de
man zagen vallen, riep en zij met luide stem: *O God! Die
man valt dood!* Want wie had met zijn menselijk
verstand iets anders gedacht! Gods besluit daaromtegen
was anders. God die hulp brengt aan allen die zich onder
de bescherming van Zijn Moeder stellen en haar in nood
devoot aanspreken.

Zie Gods barmhartigheid! Toen alle omstaanders
niets anders verwachtten dan dat hij op de kassien van de
straat zou vallen en door zo'n val zeker te plener zou
sterven, bleef hij onderweg in het midden aan het uiteinde
van een goot hangen. Die stuk anderhalve voet aan het
gebouw uit. Daar bleef hij onbewegelijk hangen tot zijn
helpers ladders hadden geplaatst en hij ongeschonden en
ongesleerd naar beneden keek.

Op 18 februari van dit jaar 1660 heeft die vrome
man en eerzuchtige burger het verhaal van dit gebeuren
voordat hij zijn Notaris wilde lezen) ten overstaan van
getuigen en een notaris doen overschrijven, en dit met een
bevestiging onder zek' (en waz): in het jaar 1660,
18 februari. Daarbij voegde hij nog een omstandigheid
die het hele verhaal nog bewonderenswaardiger maakt.

Te weten dat hij gewoonlijk nog angstig was als er
maar de minste schijn was dat een dergelijk ongehoor zou
kunnen voorgevallen. In zeventien zelfs dat dikwijls alleen al
door het verschuiven van de kassien (waartoe de ladders
zijn voorgebracht) -bergen geschakeld.

facile contingere potest ex majori coactione nodorum, in eis casuali, per hominis gravitatem in scala consistentis; alteratur ejus sanguis in toto corpore, suspicite ipso foetidolose, defectum aliquem circa ligaturam scabie commissum. In hoc autem casu, protestabatur se nullo modoturbatum aut alteratum fuisse, nec ulatenus sibi minus presentem, quam tunc esset cum coram Notario faceret declarationem: & tam fuisse timoris expertem, ac si tortoris cujusdam manibus ad locum deponeretur inferioribus.

Quae vir ille probus, omnino sibi persuadens e tam evidenti periculo se tam mirabiliter ope Deiparae liberatum, Dominica die, qua casum gratiosum immediatè confitebatur, ad Augustianum quendam Religiosum accessit, R. P. N. Carpentel, qui tunc erat Sermonem ad Populum habiturus, & enarrato toto casu cum circumstantiis, rogavit eundem ut Auditoribus istam proponeret, eodemque ad implorandam auxilium Hasletanae Mariae Virginis in occurrendis similibus excitaret. Quod & factum est ab illo Religioso.

§. VI.

voortra dat de knopen zich vaster aansluiten door het lichaamsgewicht van de meen die op de ladder staat: zijn bloed in zijn lichaam kofte, daar hij dan angstig vermoedt dat de ladders niet goed gebonden zijn. Maar bij deze val, en verklaarde hij, was hij op geen enkele wijze verwond of ontzet geweest, niet meer als hij toen was toen hij zijn verklaring voor de notaris aflegde, en evenmin was hij meer onder vrees geweest als was hij door de handen van een drager besouden neergeset.

En daarom is deze brave man, en geheel van overtuigd dat hij door de hulp van Gods Moeder wonderbaarlijk van zo'n misfortu geweest is gered, de zondag die onmiddellijk volgde op de val, naar de Eerwaarde Pater Carpentel^o, een augustijnertoonnik, gegaan. Deze was op dat moment de predikant van dienst. Na hem het hele verhaal met alle omstandigheden te hebben gedaan, vroeg hij hem dit aan de toehoorders voor te houden en hen aan te manen dat ook zij de hulp van de Heilige Maagd Maria in een gelijkaardige nood situatie zouden roepen. Hetgeen die religius ook gedaan heeft.

§. VI.

De liberatis à variis infirmitatibus.

NUMERUS I.

QUADAM civis uxor, in Oppido vicinis Hasletens, per infirmitatem extraordinariam apprehensa fuit Anno Domini 1654. quae infirmitas consistebat in ardore interno, & vexis intolerabilibus, & tremore omnium corporis membrorum, & dentium strelore. Duravit autem afflictio per triennium, cum gravibus extraordinariis continuisque doloribus, & angustis tantis, ut eas pater caleno exarari non posse. Quietem non habebat in die vel nocte, dolore interno acerbissime cruciata, nec edendi appetitum habebat.

Ut vero remedium inveniret, expertos adhibuit medicos, & medicis ulla est exequitis. At omne remedium humanum laborabat in vanum. Idcirco confituit ad divina recurrere. Peregrinationes suscepit diversas, ad miraculosum *Evangelium Eusebii*, ad *Deiparam Mariam* aevi, nec non ad *Carthagenensium*, & hanc ibidem per-

egit

Zesde paragraaf

Over mensen die van verschillende ziekten zijn genezen

EERST NUMMER

De echtgenote van een berg, overtuigd in de stad Hasselt, werd in het jaar des Heren 1654 gegrepen door een buitengewone ziekte. Deze manifesterde zich in een inwendige bemaartheid en ondraaglijke pijn, en ook in hevigen van alle ledematen en klappertanden. Daar zakte de derde reeds drie jaar met zwak, wonderlijke en aanhoudende pijn en zakte beklemming dat zij woude dat zij met geen pen kon worden beschreven. Dag of nacht, zij kende geen rust, vreeslijk gekweld als zij werd door inwendige pijn; evenmin had zij orloof.

Om toch maar een remedie te vinden, raadpleegde zij deskundige geneesheren en nam zij speciaal uitgekoken geneesmiddelen. Maar elke menselijke remedie was vergeefs. Daarom besloot zij haar toevlucht te nemen tot de goddelijke. Ze ordeman diverse pelgrimages naar het Heilig Sacrament van Brussel^o, naar Onze-Lieve-Vrouw van Scheperdenbevel en Konenbos^o. Daar kwijte ze zich vroom van haar devoties.

egit devotiones, & curavit Sacrificia celebrari, sed nondum venerat hora, quâ Deus miseret decederet: infirma mulier inconsolata rediit.

Pomò cum curreret tertius annus afflictionis ipsius, millefimas nimirum & sexcentissimas, & quinqueagesimas septimas, in die Festo *Maritima* B. *Mariae* Capellam intravit Hallesitanam, ubique Sermonem audivit, qui perquendam Religiosum Patrem è nostris *Marianus* habebatur: in quo miris, et veris modis, efficaciam adjutorii Dei genitricis, invocatae in quibuslibet afflictionibus, inculcabat: & adhibebat ab ea neminem recessurum inconsolatam, qui patrocinium ejus affectu & devotione debita postularet: adhibebatque praesenti loco, & ceram hac miraculosa Imagine Virginis, multos id fuisse frequenter expertos.

Epithetum Evangelizantis verbo cor mulieris, angore depressum, &, piâ conceptâ filuciâ, Matri misericordiam supplicavit, ex intimis precordiorum medullis, ut miserabili sibi, consueta benignitate, succurrere dignaretur. Et votum adjuvâ, oblatum se candelas duas magnas, cere candidas, coram Imagine miraculosa.

Vix votum emiserat mento, quis corpore toto vehementer altaretur: & aîmò advertens signum in bonum: *O sancta Maria*

en liet te missen leven. Toch was het uur nog niet gekomen waarop God had besloten zich over haar te ontfemen. De zieke vrouw keerde ongetroost terug.

Torn dan haar ziekte reeds voor het derde jaar doorde, namelijk in het jaar 1657 (in maart in het jaar 1657), was zij op het feest van Maria Geboorte de Hallsche kapel binnengegaan. Daar luisterde ze naar een sermooi, gehouden door een pater van onze mindebreders, waarin deze op wonderlijke maar waanzachtige wijze de effectieve werking van de bijstand van de Moeder God, aanroepen bij om het even welke beproevingen, trachtte in te prenten. Ook bewoede hij dat niemand ongetroost van haar zou weggan die haar bescherming opecht en roet gepane devotie zou vragen. Tevens voegde hij eraan toe dat seles dit vaak op deze plaats en ten overstaan van dit miraculosa beeld van de Maagd hadden ervaren.

Het hart van de vrouw, door angst benaamd, werd door het woord van de predikant verkwikt en ze wree een vroom vertrouwen op en smeekte de Moeder van de barmhertigheid uit het diept van haar hart dat zij zich zou verwaandigen haar, eiferdige, ter hulp te komen volgens de goedheid die zij gewooslijk kent. En ze voegde er nog de belofte aan toe dat zij twee grote kaarsen van witte was zou offeren voor het miraculosa beeld.

Naauwelijks had zij deze belofte gedaan of zij voelde zich hevig veranderden over heel haar lichaam. En toen zij merkte dat deze veranderingen ten goede waren, had zij *O Heilige Moeder*

ter Dei, peccator, nemo inconsolata ex hoc facta hoc abire permittas. Et ecce, mox copia lachrymarum ex ejus oculis, velut è fonticulis, decurrere cepit, ac subito quasi gravis quidam lapis ab ejus corde recedere videbatur, & omni dolore, angoreque tentationis ablato, perditâ Deiparae gratiâ, ad sedes suas cum hilaritate rediit incohamis. Et in gratiam beneficii accepti memoriam ad praesens usque tempus diebus singulis Sabbathinis candelam in Capella offerit, ad imaginem miraculosam.

Hanc supra dictam illius mulieris infirmitatem ipsius *Martina* sub juramento, praesente Notario & quatuor testibus, asseravit, hoc 1660 anno 1660. Februarii die vigesima quarta. Quemadmodum & mulier ipsa relatam curacionis historiam. Et maritus adhibebat, miseriam fuisse tam vehementem, ut ei quandoque dixerit uxor, de desperando se tentari gravissimè; sed hac consideratione se sustentari ne peccaret confitendo, quod pòt speraret intercessione Deiparae se tandem aliquando misericorditer liberandum, adjiciebatque: *Labentem estâ meâ virâ speraverem in pane et aqua, si mihi talis beneficii certitudo daretur.*

Hic non expressi nomina doctorum illorum conjugum, quis nec in Originali instrumento Notarii habentur expressa, quoo

bonum

God, laat mij niet ongetroost van deze gewijde plaats weggan. En toe, verscheid begon een aar van tranen uit haar ogen, als uit kleine fonteynen, te vloeien en schenen er plots iets als een zware steen van haar hart te af te vallen. En toen alle pijn en benaauwdheid was geweken, dachtte zij de Moeder Gods en keerde bli en gerond naar haar huis terug. En als dankbaar aandemken aan de ontvanger weldaad offeret zij in de kapel nog op de dag van verandog elke zaterdag een kaars voor het miraculosa beeld.

Haar vchagenoot heeft de hoger vermeldde ziekte van zijn vrouw dit jaar nog, in 1660 op 24 februari, onder oede verklaard, in aanwezigheid van een notaris en vier getuigen (in maart in het jaar 1660, 24 februari). Ze ook heeft de vrouw zelf het verhaal van haar genezing verklaard. En haar man voegde daar nog aan toe dat de eiferde zo groot was geweest dat zijn vrouw hem zou en dan niet dat zij ten overen door wanhoop werd overtuomen, maar dat zij van deze aardige verlokking enkel werd weerhouden door de vrome hoop die zij had eens barmhertig door de tussenkomsten van de Moeder Gods te zullen worden verlost. En ze voegde eraan toe: *Ik zou graag mijn helven hebben gevat op water en brood, als mij de zekerheid van zulle verlost van gegeven.*

Haar heb ik de namen van die twee vchagenooten niet vermeld, omdat ze ook in het origineel document van de notaris niet vermeld staan, wellicht

hominibus illi noluerint alii innotescere, propter affectum humilitatis, sed quoniam optime notari Notario & adhibuit testibus.

NUNCIUS II.

De alia quadam infirma curata.

Hortilia postea Catharina van Hal, filia Gualtheri, civis Hasselensis, per annum & modicum continuè fuit vehementi febre ac dein hydrophi direxata; nec aliqua potuit Physicorum arte, multipliciter applicata, juvari: quinimmo jam fuerat per Expertissimum Dominum, D. Joannem Weyren, Juniorem, securabilis iudicata, & filia mortui.

Ab hominibus itaque desperata, spem suam in Deo & Dei-parentis auxilio iactare constituit. Et cum ipsa una foret illarum quatuor Virginum à quibus solet Imago miraculosa Capellæ sub ordinaria solemnitate Processione portari precipuam concepit in ea fiduciam, & animi voces ac cordis affectus ad Matrem direxit Misericordie, que in hac sacra Capellâ cum tanta devotione, nec non cum frequentissimo afflictionum solatio colitur.

Ad hoc ergo confugiens miseram orabat,

et stat die mensis, ait nederigheid, bij anderen niet bekend wilden zijn. Overigen zijn te genoegen bekend bij de notaris en de bijgesopen genegen.

TWEEDE NUMMER

Over een andere sieke vrouwe die werd genezen

Het eerste meisje Catharina van Hal, dochter van Willem, burger van Hasselt, werd anderhalf jaar lang onafgebroken gekweld door hevige koorts en, vervolgd, door waterzucht. Ook kon ze door de geneeskunst, ofschoon behaardelijk aangewend, niet worden geholpen. Ze wist wat ze door de zeer ervaren Heer Dr. Joannes Weyrens jr.ⁿⁱ ongeneeslijk verklaard en ten dode opgeschreeven.

Daar ze door de mensen was opgegeven, bedacht ze haar hoop te stellen in God en de hulp van Gods Moeder. En omdat zij een van de vier maagden was die het miraculeus beeld van de kapel bij de gewone processie gewoonlijk mededragen, stelde zij voornemenselijk haar vertrouwen in haar en richtte zij haar zielewenschen en hartgewenschen op de Moeder van de barmhertigheid die in deze gewijde kapel met zo'n devotie en niet zonder gepreide trouw voor de verdrukten wordt vereerd.

Toen zij dus in december 1659 haar overvloed naar dit aiel van ongelukkigen,

lum in mensè Decembri 1659. peenitit donatum quoddam afferre B. Virgini, ad ipsam ipsius Imaginem. Quod votum implevit in Januarii Anno currentis 1660. ipsa in Capellâ corporealiter praesens.

Et cum pia vota gemitis pernixata misericordissima Matris virginis auribus infilliret, ut reparationem sanativam infirmi & desperati corpusculi mereretur accipere factum est, ut misericordiae Mater exaudiret orantem. Siquidem in instanti per magnam aquarum copiam exicere coepit, & continuè ejectionem huiusmodi per quinque vel sex dies: in tantum, ut ab humore exitiali, qui mellis argebat ad obitum, totaliter exoneraretur. Ac tandem dimisit eandem & fibrâ, adeoque omnino convalescit.

Quod beneficium, admirabile, & ab experto desperato sanationis, hac Filia Catharina Hasselensium Matri misericordiae suavis acceptum, in manibus Notarii, & coram testibus, cum iuramento solemnè deposuit testimonium veritatis de supra dicta relatione: quomodo modum & utroque Parentis filiae fecit, die Febuarij vigesima secunda, Anno currentis.

ANNO
22. FEBR.

NUNC-

beloofte zij een geschenk voor de Heilige Maagd dat zij toe bij dat beeld van haar was brengen. Deze belofte kwam zij na in januari van dit lopende jaar 1660, zelf in de kapel lijfelijk aanwezig.

Toen zij daar haar wroete geboden, versongd met zachten, in de maagdelijke oren van de Aliebarmhartigste Moeder het binnendruppelen dat zij genezing van haar ziekte en gezondheid van haar opgegeven lichaam zou mogen ontvangen, gebeurde het dat de Moeder van de barmhertigheid haar gebed verhoorde. Want op maande voer begon zij een intense massa water af te scheiden en zij zette deze afscheiding gedurende vijf of zes dagen verder. Zonder dat zij geheel verlost werd van dit dodelijke vucht dat het eerste meisje ten dode had opgeschreeven. En spoedig verloor haar ook de koorts en ze werd te helmaal genezen.

En deze weldaad van een wonderbaarlijke genezing van een door een expert ongeneeslijk grachtie ziekte, heeft die meisje Catharina voorgeschreeven aan de Hasselose Moeder van de barmhertigheid. En zij heeft een getuigenis onder alle van bovengemeld nraan aangegepl bij een notaris, en die in aanwezigheid van genegen. Zoals ook haar beide ouders hebben gedaan op 22 februari van het lopende jaar in marg.: In het jaar 1660, 22 februari.

De alia item infirma curata.

HONESTA Matrona Clara Manton, probi viri Richardi de Beveril, urbis Haslelotanæ Scabini, legitima conjux, ad Annum Domini 1654. postquam Lotharingi circumvicinum delolaverat patriam, in gravem incidit infirmitatem, perdurantem tempore sedecim septimanarum, & per Medicum de ejus convalescentiâ vitâq; desperabatur, post applicata quæcumque remedia.

Ad Virginem proinde recurrens Deiparentem, in memorata supè Capella devotissimo cultu solitas frequentat, proposuit quoddâ offerre particulariter donativum ad misculam Imaginem, si desiderii sui cõpos effecta restitueretur pristina sanitati quod futurâ esse pietate fortissimâ confidebat. Ideoq; mutato dilacionis consilio, donationem anticipavit, & mox curavit offerre quod antè decreverat, ac in Capella pariter exâctens, cõsiditissimâ ad Sanctissimam Genitricem Dei (pro impetrandâ ei gratiâ) preces effudit. Et meliùs illud cepit habere, perfectamq; deinceps obtinuit sanitatem, absque

Over een andere vrouw, eveneens ziek, die wond geneest

De eerbare Dame Clara Manton, wettelijke echtgenote van de Eerzame Richardus van Beveren¹⁾, schepen van de stad Hasselt, was in het jaar des Heeren 1654, nadat de Lorraine het land hier rondom hadden veroverd²⁾, ernstig ziek gevallen. Deze ziekte duurde zeventien weken en haar geneesheit, nadat hij alle mogelijke remedies had uitgeprobeerd, had geen hoop op herstel en vrede voor haar leven.

Daarom nam zij haar toevlucht tot de Maagd Moeder Gods die men gewoonlijk in de vaak genoemde kapel met dieperotie verbodt bezoekt. Ze besloot een bijzonder geschenk aan het misculair beeld te schenken, als zij haar oude gezondheid zou terugkrijgen. Dat dit nu gebeurde, vertrouwdde zij met overwiltbare vroomheid. Zij veranderde echter van gelsichten met betrekking tot het moment en gaf aanstonds wat zij eerst leere had willen schenken. En terwijl zij in de kapel stond, stortte zij (om haar grnade te verkrijgen) vurige gebeden uit tot de Allerheiligste Moeder Gods. Tusschen begon zij baten te worden en vervolgens kreeg zij haar wondelgje gezondheid terug

que veteriori quo cumque adminiculo Medici.

Quæ Matrona, nec non Maritus illius, pû crescentes hoc beneficium sepe meritis & intercessione B. Virginis obtinuisse: pro transmittenda posteritati tam præclara Patrociniæ Mariæ memoriâ, prædictam relationem similiter coram Notario testibusque sub juramento deposuere, currentis Anni 1660, die secundo.

Cum beatissimo itaque Patre nostro Seraphico Francisco, ad ejusdem B. Virginis patrocinium me convertens dicam:

Ave Domina Sancta, Regina sanctissima, Dei Genitrix Maria, quæ es perpetua Virgo electa, à sanctissimo Patre de celo, quam consecravit cum sanctissimo Filio & dilecto, ac Spiritu sancto Paraclyto: in qua est, & fuit omnis plenitudo gratiæ, & omne bonum. Ave ejus Palatium. Ave Tabernaculum ejus. Ave Mater ejus. Sancta Dei Genitrix, dulcis & decora, Regem morti traditam. Filium tuum dulcissimum Dominum nostrum Jesum Christum pro nobis exora, ut ipse per suam piissimam Clementiam, & virtutem sanctissimæ Incarnationis, & mortis ipsius acerbissimæ, nobis indulget peccata nostra. Amen.

morder welke vroeger help dan ook van haar geneesheit.

De Dame en haar echtgenoot geboodten vroom dat zij deze weldaad door de vrienden en de tusschenkomst van de Heilige Maagd hebben bekomen. Om de schriftuurde herinnering aan deze bescherming aan het nageslacht over te leveren, hebben zij het voornoemde relaas op kleinste wijze voor een notaris en getuigen onder eed overgelegd, op de tweede dag van de lopende jaar 1660.

Met onze Allerheiligste Serafische paet Franciscus wend ik me tot de bescherming van dierzelve Heilige Maagd met de woorden:

Gegroet Heilige Vrouw, Heilige Koningin, Moeder Gods Maria, die ten eerwigtigen dage de overvloeren Maagd zijt van de Allerheiligste Vader in de hemel, die Hij verbeestlijkt heeft met de Heiligste en geliefde Zoon, tezamen met de Heilige Geest. In U is en was alle volheid van grnade en al het goede. Gegroet, Tempel van God. Gegroet, Tabernakel van God. Gegroet, Moeder van God. Heilige Moeder van God, sucht en bevallig, bidt voor ons tot de Koning die aan de dood is overgeleend. Uw zachtmoedige Zoon onse Heer Jesus Christus, dat Hij door Zijn meest liefdevolle grnade en de kracht van de Allerheiligste Vloeswoeding en van Zijn meest vromdelgje dood, onse zonden zou kwijtschelden. Amen.

BRON 13: **WWW.KNACK.RNEWS.BE, GERAADPLEEGD OP 27-10-2009**
EN WWW.DEMORGEN.BE, GERAADPLEEGD OP 27-10-2009
EN WWW.HLN.BE, GERAADPLEEGD OP 27-10-2009

“Evolutietheorie te controversieel voor de VS”

17/09/2009

Een Britse film over Charles Darwin vindt geen verdeler in de Verenigde Staten omdat zijn evolutietheorie te controversieel zou zijn voor een Amerikaans publiek. Dat zeggen de producers van de film, zo meldt de Sydney Morning Herald.

De film, “Creation”, met Paul Bettany in de hoofdrol, gaat in op Darwins strijd tussen de rede en het geloof toen hij “On the Origin of Species” schreef.

39 procent gelooft in evolutietheorie

Darwin wordt er voorgesteld als een man die zijn geloof verliest wanneer zijn tienjarige dochter Annie sterft.

De film was de opener op het filmfestival van Toronto en werd aangekocht door distributeurs over de hele wereld, behalve de Verenigde Staten. Daar zou hij te controversieel zijn. Volgens een opiniepeiling van Gallup in februari gelooft slecht 39 procent van de Amerikanen in de evolutietheorie.

Vechten

“Creation”, gebaseerd op het boek “Annie’s Box” van Darwins achterkleinkind Randal Keynes, veroorzaakte grote beroering op christelijke websites in de VS.

Jeremy Thomas, de producer van de film die al een Oscar won met “The Last Emperor”, zegt verrast te zijn dat zo’n houding nog steeds bestaat. “Dat is waartegen we moeten vechten in 2009”, zo zei hij.

Eventuele extra bron: trailer van “Creation”: <http://www.youtube.com/watch?v=BREvUKpZTeU>, geraadpleegd op 07-01-2010

Anglicaanse kerk verwerpt creationisme

14/09/08

De Britse anglicaanse kerk, de Church of England, heeft zich afgezet tegen de creationistische leer. Die zegt dat de schepping het werk is van God. De kerk start deze week een website op om de evolutieleer van Charles Darwin, die lijnrecht tegenover het creationisme staat, te verdedigen.

Christenen

Dat is opmerkelijk, omdat de meeste christenen de leer van Darwin uitdrukkelijk verwerpen.

De Britse staatskerk trekt zich daar duidelijk niets van aan. “Wetenschap en religie kunnen perfect worden gecombineerd”, meldt een woordvoerder van de Anglicaanse Kerk. “Het creationisme geeft een “verkeerd beeld van wat er in de kerk als geheel leeft”.

In het verleden hebben Anglicaanse autoriteiten nochtans ook fel van leer getrokken tegen de evolutietheorie. “Dat betreurt de kerk nu, en ze zal op de website duidelijk maken wat haar standpunt is in het debat.”

Niet gedachteloos slikken

Volgens de eerwaarde dr. Malcolm Bown, een van de mensen achter die website, “hadden we het gevoel dat dit van belang is voor de mensen, zeker in het licht van de opkomst van het creationisme in

de VS". En hij somt het kerkelijke uitgangspunt als volgt samen:

“Christelijke opvattingen moeten enerzijds niet noodzakelijk neerkomen op het onvoorwaardelijk slikken van Darwin en alles wat er in zijn naam is gedaan maar anderzijds evenmin op een volledige verwerping van zo'n wetenschappelijke methode om die dan te vervangen door een letterlijke interpretatie van de bijbel”.

Het is ongeveer 150 jaar geleden dat Darwins eerste boek over natuurlijke selectie werd gepubliceerd.
(belga/edp)

Evolutieleer ook in eindtermen TSO, BSO en KSO

21/02/08

De evolutieleer zal opgenomen worden in de basisvorming van het beroepssecundair onderwijs (BSO), het kunstsecundair onderwijs (KSO) en het technisch secundair onderwijs (TSO). Op dit moment staat de evolutieleer enkel in de eindtermen van het algemeen secundair onderwijs (ASO). Dat heeft Vlaams minister van Onderwijs Frank Vandenbroucke (sp.a) vandaag geantwoord op een vraag van Open Vld-parlementslid Annick De Ridder.

Darwin versus God

Het is niet de eerste keer dat in het Vlaams parlement gedebatteerd werd over Darwins evolutieleer versus het creationisme, de opvatting dat het universum en de mens hun ontstaan te danken hebben aan een bijzondere scheppingsdaad. Zo was er eerder bijvoorbeeld de discussie over het boek 'The Atlas of Creation' dat vorig jaar door de creationistische lobby werd rondgestuurd naar Vlaamse onderwijsinstellingen.

Belangrijk

Parlementslid Annick De Ridder reageert tevreden. “Het is erg belangrijk dat de leerlingen van alle netten de evolutieleer leren kennen”, aldus de volksvertegenwoordiger. “Op die manier kunnen we er voor zorgen dat de leer van het creationisme geen verdere opgang kent binnen de schoolmuren en de samenleving”, aldus De Ridder. (belga/eb)

BRON 14: **CLAES, D., CLAES, A. & VINCKE, K. (2002). *SANCTUS. MEER DAN 500 HEILIGEN HERKENNEN. LEUVEN.***

EN

CLAES, D., CLAES, A. & VINCKE K. (2006). *SANCTI. NOG MEER HEILIGEN HERKENNEN. LEUVEN.*

Heilige Ursula

Volgens de legende was deze heilige de dochter van de Britse koning Diometus, die ondanks haar gelofte van maagdelijkheid door de heidense koningszoon Aetherius als echtgenote werd begeerd. Ze stemde toen in een huwelijk op voorwaarde dat hij christen werd en haar een pelgrimstocht naar Rome liet maken.

Op de terugweg viel ze met haar gevolg van elfduizend maagden in de buurt van Keulen in handen van de Hunnen onder leiding van koning Guam; die op dat ogenblik de stad belegerden. Ze werden met pijlen doorzeefd.

Het getal elfduizend berust wellicht op een leesfout. In het manuscript van het verhaal stond oorspronkelijk waarschijnlijk: XI M. De M heeft men later niet als 'martelares' geïnterpreteerd, maar als het Romeinse teken voor het getal duizend.

Ze wordt voorgesteld als een jonge koningsdochter in voorname kledij met een kroon op haar lange, loshangende haren. Als verwijzing naar haar dood houdt ze een of meerdere pijlen in de ene hand. In de andere heeft ze vaak een kruisvaan. Soms steekt een pijl door haar hals of in haar borst. Andere attributen zijn een martelaarspalm, een boek, een scepter, een schip naast haar in haar hand, een duif onder haar voet of in de handpalm. Soms beschermt ze met haar mantel enkele jonkvrouwen uit gaar gevolg en of enkele ursulinen. Ze is de patrones van de leraressen en van de ursulinen, de naar haar genoemde congregatie die hoorde de heilige Angela de' Mericia in 1535 werd gesticht.

Heilige Quintinus

Deze heilige werd in de 3de eeuw geboren in Rome uit een adellijk senatorengeslacht. Hij gaf zijn schitterende toekomst op om in Gallië op bekeringsstocht te gaan. In het huidige Saint-Quentin werd hij tijdens de christenvervolging van keizer Diocletianus gezeseld, op de pijnbank gefolterd, met ijzeren pinnen doorboord en tenslotte onthoofd.

Heilige Theresia van Lisieux

In 1873 in Normandië geboren als Marie Françoise Thérèse Martin, de jongste van negen kinderen. Op vijftienjarige leeftijd trad zij met speciale toestemming van de paus toe tot het karmelietessenklooster van Lisieux, waar ze in 1897 stierf, amper 24 jaar oud. Theresia wordt voorgesteld in de kledij van de karmelietessen met bruin habijt, bruin scapulier, witte halssluijer, zwarte bovensluijer en witte mantel. De meeste voorkomende afbeelding toont haar met rozen en een kruisbeeld tegen de borst gedrukt. De rozen verwijzen naar haar woorden op haar doodsbed: 'Ik zal rozen uit de hemel laten regenen'. Ook een boek komt voor, verwijzen naar het werk waarin zij haar petite voie ('kleine weg') naar volmaaktheid beschreef. Soms liggen er rozen aan haar voeten. Ze is heilig verklaard in 1925 en is patrones van de bloemisten en missionarissen.

Heilige Nicolaas

Deze heilige werd omstreeks 280 geboren in Klein-Azië en werd bisschop van Myra (nu Demre in Zuid-Turkije). Van hem wordt gezegd dat hij vastte vanaf zijn geboorte en borstvoeding weigerde op woensdag en vrijdag.

Naast zijn voeten staat dikwijls een kuip met drie kinderen die hij opnieuw tot leven wekte nadat ze door een waard tijdens een hongersnood waren vermoord, in stukken gesneden en in een vat of kuip gepekeld. Volgens de legende ging het eigenlijk om drie priesterstudenten, maar omdat op afbeeldingen de hoofdfiguur steeds groot wordt voorgesteld en de bijfiguren klein, werden in de loop ter tijd de studenten voor kinderen aangezien. Volgens een andere legende gaan de figuren terug op drie schipbreukelingen die onrecht voor diefstal veroordeeld waren en door hem gered werden: daarom is hij patroonheilige van schippers en matrozen en wordt hij weleens met een anker of schip afgebeeld. In sommige gevallen liggen er drie beurzen aan zijn voeten of drie gouden bollen: ze herinneren aan het verhaal van drie meisje die in de prostitutie dreigden terecht te komen, waarop de heilige drie gouden kogels of bollen in hun kamer gooide, zodat ze een bruidsschat hadden.

De drie maagden bevinden zich af en toe aan zijn voeten.

Soms liggen de gouden bollen op een boek, soms zijn het drie appels of drie broodjes. De broodjes zinspelen op drie schepen met graan waarmee hij een hongersnood voorkwam. Of een andere interpretatie: men zag de bovenvermelde gouden bollen voor broodjes aan - vandaar ook zijn patronaatschap van de bakkers.

Heilige Antonius

In 1195 in Lissabon geboren als Fernando de Bulhom en in 1231 overleden in de buurt van Padua. Hij was eerst augustijnernonnik en ging daarna over naar de franciscanen. In Padua was hij leraar en volksprediker; nadien ging hij in opdracht van Franciscus van Assisi het geloof verkondigen in Noord-Italië en Zuid-Frankrijk, waarbij hij talloze wonderen verrichtte. Hij wordt voorgesteld als jonge, baardloze franciscaan in bruin pij, sandalen, half lange schoudermantel, een witte koord en een rozenkrans om het middel. Ofwel als wat oudere man met baard, in grijze pij of bruine kapucijnerkledij. In de ene hand heeft hij vaak een witte lelie, in de andere een boek waarop het Kind Jezus zit of staat. Soms houdt Jezus een mand met brood vast, waaruit Antonius een stuk aanreikt aan een geknielde bedelaar. De voorstelling het met Jezuskind gaat terug op het verhaal waarin graaf Tiso op een nacht in zijn gastenkamer Antonius geknield zag zitten, met in zijn handen een kind dat in lichtstralen gehuld was.

Heilige Barbara

Deze heilige is de dochter van de heiden Dioscurus uit Nicomedië (het huidige Turkije), die haar in een toren opsloot omdat ze weigerde te trouwen. De heilige liet een derde raam in de toren maken als teken van de Heilige Drie-eenheid, waarop Dioscurus haar voor de keuze plaatste: haar geloof afzweren of de dood. Ze koos voor het laatste, werd eerst gemarteld met brandende toortsen en daarna onthoofd door haar vader, die op slag door de bliksem werd getroffen (ca. 306). Ze wordt voorgesteld in een lang kleed met mantel, soms met een martelaarskroon of diadeem op het hoofd. Op haar hand of naast haar voeten bevindt zich een toren, meestal met drie ramen. Mogelijk staat op de toren een kelk (met hostie), soms houdt ze die in de hand, soms bevindt de kelk zich in het deurgat van de toren. Volgens de legende bracht een engel haar de communie in de kerker. Ze werd trouwens aangeropen voor een zalige dood, om niet te sterven zonder toediening van de sacramenten.

Andere attributen zijn een palm, een toorts of fakkel, een boek (met daarop de toren), een zwaard, een kanonsloop of -kogels aan haar voeten, want zij is patrones van de artillerie en de wapensmeden (men zou de toren ooit verkeerd geïnterpreteerd hebben als een kanon). Ze wordt weleens voorgesteld met de heiligen Catharina van Alexandrië en Margaretha van Antiochië als de drie heilige maagden.

Vanwege de toren is zij de beschermheilige van ondermeer de metselaars, timmerlui, klokkengieters, beaardiers, architecten en voorts van koks en gevangenen. In mijnstreken werd zij vooral vereerd door de mijnwerkers, en soms houdt ze dan ook een mijnlamp in de hand. De lamp lijkt trouwens op een miniatuurtoren, wat volgens sommige bronnen de aanleiding van haar patronaatschap zou zijn (variant: de donkere mijngangen herinneren aan de duistere toren waarin ze opgesloten zat). Omdat Dioscurus – die soms aan haar voeten ligt – door de bliksem getroffen werd, wordt zij ook aangeropen tegen brand en blikseminslag. Zij is eveneens patrones van de brandweerlieden en van alle 'gevaarlijke beroepen'.

BRON 15: WWW.ARTUNFRAMED.COM, GERAADPLEEGD OP 20-12-2009

BRON 16: [HTTP://HEILIGENINKRUISSTEEK.50WEBS.COM](http://heiligeninkruissteek.50webs.com),
GERAADPLEEGD OP 13-01-2010

BRON 17: **WALRAEVENS, A. (2008). *INVENTARIS KUNST- EN CULTUSOBJECTEN HASSELT. KERKEN EN KAPELLEN – PAROCHIE KIEWIT. HASSELT. P. 15.***

BRON 18: **WALRAEVENS, A. (2008). *INVENTARIS KUNST- EN CULTUSOBJECTEN HASSELT. KERKEN EN KAPELLEN – PAROCHIE KIEWIT. HASSELT. P. 18.***

BRON 19: **WALRAEVENS, A. (2008). *INVENTARIS KUNST- EN CULTUSOBJECTEN HASSELT. KERKEN EN KAPELLEN – PAROCHIE KIEWIT. HASSELT. P. 13.***

BRON 20: [HTTP://EN.WIKIPEDIA.ORG/WIKI/SAINT_QUENTIN](http://en.wikipedia.org/wiki/Saint_Quentin),
GERAADPLEEGD OP 20-12-2009

BRON 21: **PELGRIMS, A. EN SCHRAEPEN, D. (2009), RELIKWIEËN - LEERKRACHTEN-HANDLEIDING, WERKSTUK MODULE ERFGOED LERARENOPLEIDING XIOS HOGESCHOOL, ONUITGEGEVEN.**

Heiligen- en reliekenverering

Heiligen en de voorwerpen die met hen in verband worden gebracht worden vereerd uit dankbaarheid, om onheil af te wenden of om hulp te vragen.

Doorheen de geschiedenis heeft de verering vele vormen van erfgoed opgeleverd. Kerken worden gewijd aan een heilige, relieken worden bewaard in kostbare houders, heiligenlevens worden neergeschreven, getekend of geschilderd, heiligenbeelden worden overal geplaatst, er worden bedevaarten georganiseerd, ...

Het genre van het heiligenleven of de 'vita' in vaktermen is een apart genre waarin historische feiten en legendarische beschrijvingen met elkaar worden vermengd. Men had destijds zeker niet de bedoeling om te liegen maar feiten en gebeurtenissen werden dusdanig aangedikt om de heilige op een hoger voetstuk te tillen.

Het vertrekpunt bij het lezen van een heiligenverhaal mag dan ook niet de historische waarheid of de volledige correctheid zijn, maar wel het stichtend gehalte.

De verering voor relieken en voor heiligen had niet altijd een positief aspect. Relieken werden gestolen en er bestond ook een handel in valse relieken. Op sommige plaatsen maakte de kerk ook misbruik van de gulle giften van het volk voor heiligen of reliekenverering. Er werden valse relieken verheerlijkt, omdat bedevaarders geld in het laatje brachten.

De reliekenverering kende tijdens de late middeleeuwen een hoogtepunt en leidde tot bijgelovige volkspraktijken, die de kerk als bedreiging voor de officiële leer zag.

Vandaag zijn relieken steeds voorzien van een echtheidscertificaat, dat alleen door bisschoppen, abten en door de vicaris-generaal van Rome afgegeven kan worden. In 2003 werd het Directorium over Volksvroomheid en Liturgie opgericht, dat de verering van relieken aan strikte regels onderwerpt.

BRON 22: **FOTO'S UIT DOCUMENTATIECENTRUM VIRGA JESSEFEESTEN**

Foto van de soepbedeling door de Langeman, jaren 1960.

De Langeman met leden van de Roode Roos, 1982.

BRON 23: **BAERTS, JORIS (1828), GEDICHT NEERGESCHREVEN ALS EERBEToon
AAN DE LEDEN VAN DE VIRGA JESSEBROEDERSCHAP EN VOORGEDRAGEN
TIJDENS DE ERWTENSOEPUITDELING, ARCHIEF REDERIJKERSKAMER
DE ROODE ROOS, [INGEKORTE VERSIE]**

*Zie don Christoph
Treed met zyn hof
Tot U wel Eed'le Heeren
Om Erwtten sop
Waer op zyn krop
Weer zeven jaren moet teeren
Zo is hy bly
Geloof ik vry
Dat hy zyn maeg kan lasten
Want hy gewis vol honger is
Na 'n zevenjarigvasten.*

BRON 24: **DE WEVER, B. & RZOSKA, B. (08-12-2005).**
CURSUS MONDELINGE GESCHIEDENIS. [ONUITGEGEVEN].

- Stel open vragen. Dit zijn vragen die de geïnterviewde niet enkel kan beantwoorden met “ja” of “nee”.
- De vragen mogen ook niet te algemeen zijn; de geïnterviewde kan makkelijker antwoorden als hem gevraagd wordt naar concrete gebeurtenissen of personen.
- Een voorbeeld van een te algemene vraag: “Zijn er in jouw familie tradities?” Voor een antwoord op deze vraag moet de geïnterviewde eerst lang nadenken over het begrip “tradities” en of die wel in zijn familie voorkomen. Je zou wel kunnen beginnen met deze vraag: “Wanneer ben jij het laatst samengekomen met heel de familie?” en vervolgens vragen of deze ontmoeting geregeld plaats vindt.
- De vragen mogen ook niet sturend zijn. Een voorbeeld van een sturende vraag: “Misschien zijn er in jouw familie geen tradities, maar komen jullie wel op geregelde tijdstippen samen?” Deze vraag zal de geïnterviewde nu moeilijker kunnen beantwoorden als er wel tradities zijn in zijn familie, die ook zo genoemd worden.
- Stel gerichte bijvragen als een antwoord niet duidelijk is of als je het antwoord nog verder wil uitdiepen. Vraag bijvoorbeeld naar een voorbeeld wanneer een algemeen antwoord wordt gegeven.

Bibliografie

Colofon

BIBLIOGRAFIE

Voor het samenstellen van dit lespakket maakten wij gebruik van en werkten wij rond volgende bronnen:

- Claes, D., Claes, A. & Vincke, K. (2002). *Sanctus. Meer dan 500 Heiligen herkennen*. Leuven.
- Claes D., Claes, A. & Vincke, K. (2006). *Sancti. Nog meer Heiligen herkennen*. Leuven.
- Cools, L. en Van Rompaey, H. (2009). *Het Hasselts Mysterie*. Werkstuk module erfgoed lerarenopleiding XIOS Hogeschool, onuitgegeven.
- De Wever, B., Crul, C., François, P. & Rzoska, B. (2005). *Van Horen Zeggen. Mondelinge geschiedenis in de praktijk*. Projectgids. Universiteit Gent. Vlaams Centrum voor Volkscultuur vzw.
- De Wever, B. & Rzoska, B. (08-12-2005). *Cursus mondelinge geschiedenis*. [onuitgegeven].
- Dewit, J. & Tonon, T. (2009). *Erfgoededucatie. Virga Jesse & Mirakels*. Werkstuk module erfgoed lerarenopleiding XIOS Hogeschool, onuitgegeven.
- Jonghen, H., *Onze-Lieve-Vrouw van Hasselt. Geschiedenis van het aloude miraculeuze beeld en van de kapel, alsook van de vermaarde broederschap van de heilige Maria te Hasselt*, Hasselt, (2003, J.Papy, vert.), oorspronkelijke uitgave 1660.
- Joosten, B. (1981). *De Hasseltse Virga Jesse en haar kerk*. Comité Zevenjaarlijkse Virga Jessefeesten v.z.w., Hasselt.
- Kerkhofs, S. & Piccart, A. (2009). *Erfgoededucatie. Ontstaan van Hasselt, feit of fictie?* Werkstuk module erfgoed lerarenopleiding XIOS Hogeschool, onuitgegeven.
- Pelgrims, A. en Schraepen, D. (2009), *Relikwieën - leerkrachtenhandleiding*, werkstuk module erfgoed lerarenopleiding XIOS Hogeschool, onuitgegeven.
- Verbeek, G. (1988). *Virga Jesse. Schat van de Hasselaar*. Comité Zevenjaarlijkse Virga Jessefeesten v.z.w., Hasselt.
- Walraevens, A. (2009), *Kerken en kapellen - parochie Kiewit*, verschenen in de reeks Inventaris kunst- en cultusobjecten Hasselt, Hasselt.
- Warzee, J. en Delespaul, G. (2004). *Handig zelfstandig*. Altoria, Averbode, pp. 41-42.

- Ilsen, M. (z.d.), 'Roode Roos', artikel op www.hasel.be, geraadpleegd op 07/01/2010.
- Wikipedia, geraadpleegd op 20/12/2009.
- www.virgajessefeesten.be, geraadpleegd op 06/01/2010.
- www.hbvl.be, geraadpleegd op 06/01/2010.
- www.knack.rnews.be, geraadpleegd op 27/10/2009.
- www.demorgen.be, geraadpleegd op 27/10/2009.
- www.hln.be, geraadpleegd op 27/10/2009.
- http://www.vanin.be/cms_master/images_sub/Nieuwnetwerk/nieuwsbrief/moduleZC_oplos-ter.pdf, geraadpleegd op 13/01/2010.
- http://en.wikipedia.org/wiki/Saint_Quentin, geraadpleegd op 20/12/2009.
- www.artunframed.com, geraadpleegd op 20/12/2009.
- <http://heiligeninkruissteek.50webs.com>, geraadpleegd op 13/01/2010.

- Gesprekken met medewerkers van de dienst cultuur van de stad Hasselt (Gerda Coninx, op 06/01/2010)
- Interview met Frieda Sorber op Radio 2 Limburg, 12 juni 2007.
- Interview met Michel Ilsen door Tine Rock voor Erfgoedcel Hasselt, 11 januari 2010.
- Affiche van de Virga Jessefeesten uit 1898, Documentatiecentrum Virga Jessefeesten.
- Anoniem, Het mirakel van de schaliedekker, olie op doek, 17de eeuw, Het Stadsmus.
- Auguste Levesque (19de eeuw), gouden kronen voor het Virga Jessebeeld en het Virga Jessekind, 1867, goud, Het Stadsmus.
- Baerts, Joris (1828), gedicht neergeschreven als eerbetoon aan de leden van de Virga Jessebroederschap en voorgedragen tijdens de erwtensoepuitdeling, archief Rederijkerskamer de Roode Roos.
- Foto van de soepbedeling door de Langeman, jaren 1960. Documentatiecentrum Virga Jessefeesten.
- Foto van de Langeman met leden van de Roode Roos, 1982, Documentatiecentrum Virga Jessefeesten.
- Hedwig Pauwels (°1934), Mirakelprent Onze-Lieve-Vrouw Virga Jesse, kopergravure, afdruk 10/50, 1982 (afdruk van originele 17de-eeuwse koperplaat), Het Stadsmus.
- Postkaart uitgegeven naar aanleiding van de Virga Jessefeesten van 1968, Documentatiecentrum Virga Jessefeesten.
- Niklaas II Sigers (1603-1655) of Niklaas Sigers III (1636-1675), Onze-Lieve-Vrouw Virga Jesse bedevaartvaantje, ca. 1650, kopergravure, Het Stadsmus.

COLOFON

Deze lesmap is een uitgave van de Erfgoedcel Hasselt en Het Stadsmus .

Auteurs	Véronique Bruninx, Tine Rock, Els Vinckx
Coördinatie	Véronique Bruninx, Hanne Indekeu, Tine Rock, Joke Smets, Els Vinckx
Vormgeving	Barbara Oyen
Fotomateriaal	Documentatiecentrum Virga Jessefeesten
Met dank aan	Gilbert Govaerts, Griet Heitzmann, Michel Ilsen, Riet Jeurissen, John Martens, Villa Basta
	De studenten lerarenopleiding: Dominique Adamczyk, Gudrun Breesch, Loes Cools, Azer Demirci, Jan Dewit, Carmen Janssen, Stefanie Kerkhofs, Rachele La Monaca, Ellen Ooijen, An Pelgrims, Ann Piccart, Marieke Ramaekers, Dorien Schraepen, Sharon Spierts, Timothy Tonon, Hanne Van Rompaey
VU	Hilde Claes, Groenplein 1, 3500 Hasselt
Druk	Egberghs
Oplage	40 ex.
ISBN-Nr	978 90 78 46 53 48
Wettelijk Depotnummer	2010/10.771/2